

DEEL III

ZONDE VAN DE TIJD

Houd je ogen nog dicht. Alsjeblieft. Het is niet niks wat hier gebeurt. Luister. Naar de wieldop. Die verder rolt. Over de straatstenen, in een rechte lijn. Hoor het hypnotiserende blikken geluid. Rah, rah, rah, rah, rah. Of er geen eind aan komt. In die verder doodse stilte. Luister. Uit respect. Het is maar even.

Die avond gingen Eliot Ness en zijn mannen vroeg op pad, maar van enige voortvarendheid in de ontwikkeling van Maas' carrière als onderzoeksjournalist was geen sprake. Sterker: hij had geen letter op papier gezet. Zijn enige journalistieke wapenfeit was vermelding in een artikel over de zegeningen van de auto in het stadsverkeer. De redactie had een snelheidstest bedacht en Maas moest op zijn bromfiets sneller zijn dan de bus, maar trager dan de redacteur in zijn auto. Hij vatte de uitdaging serieus aan en arriveerde als eerste bij het einddoel, waar meewarige blikken zijn deel waren. Tot zijn verbazing las hij een week later in *Autoblik* dat 'onze loopjongen op zijn bromfiets' tweede was geworden in de test. Toen hij schoorvoetend verhaal was gaan halen bij hoofdredacteur Jalte Huckriede had deze zijn protesten lachend weggevuifd en hem een wijze levensles meegegeven. "Niet de waarheid is van belang, jongen, maar de waarheid zoals wij die opschrijven. Maar dank voor je oplettendheid." Verslagen had hij de kamer verlaten en lang had hij op de tekst van Huckriede gekauwd. Was zelfs in de onderzoeksjournalistiek geen oprechtheid te vinden? Hij raakte de zin niet kwijt: niet de waarheid is van belang, maar de waarheid zoals wij die opschrijven. Hij kon er niet over uit. De waarheid was toch de waarheid? Er waren toch geen twee waarheden? Er was waarheid en er was leugen. Dat snapte hij. Maar twee waarheden?

Helemaal zinloos was de gang naar de hoofdredacteur niet geweest.

“Maas”, hoorde hij twee dagen later toen hij door de gang langs zijn kamer liep. “Maas, kom eens hier.” Hij gehoorzaamde en keek Huckriede vragend aan.

“Maas, jij wilt journalist worden, is het niet?”

“Wat graag, meneer. Onderzoeksjournalist!”

Dat klonk als een reactie van jeugdboekenheld Kruijmelkje, maar hij was dan ook zo blij als een kind.

“Kijk dan eens wat je hiervan kan maken. Ik moet het aan het eind van de dag hebben.”

Hij kreeg een krantenknipsel in zijn hand en las: ‘Nieuwe Alfa Romeo op komst.’

“Schrijf daar eens een mooi stuk over.” De hoofdredacteur keek hem over zijn leesbril aan en sloot af met een bemoedigende knik. “Doe je best.”

“Dank u wel, meneer. Ik ga gauw aan de slag. Hoe lang moet het worden?”

“Zo lang het zinnig is Maas, zo lang het zinnig is. Gebruik de machine van Hans maar, die is op reportage.”

Opgetogen haastte hij zich naar de kamer van sterreporter Hans van Veldhuyzen en nam plaats achter diens schrijfmachine. Zijn ogen schoten over de toetsen en de hamers van het wonderlijke apparaat dat hem ging helpen zijn gedachten aan het papier toe te vertrouwen. Na drie pogingen slaagde hij erin een vel over de rubberen rol in de wagen te draaien en de toets voor de eerste letter te vinden. Barst! De verkeerde. Gelukkig had Hans een grote stapel blanco papier op zijn bureau liggen en na een vel of tien had Maas de techniek redelijk onder de knie. Dit was anders dan rijbewijsjes tikken. Alleen de spaties vergat hij nog wel eens, maar dat zou Huckriede wel snappen. ‘Het bekende automerk Alfa Romeo brengt binnenkort een nieuw type uit’, tikte hij met stijgend enthousiasme. Kijk hem nou toch eens zitten: achter een echt journalistenbureau, bezig met een echt artikel! Hij besteedde een deel van de middag aan het zoeken naar archiefmateriaal, stopte wat historische gegevens in zijn verhaal en eindigde met de vaststelling dat de auto ongetwijfeld een succes ging worden.

Om klokslag vijf uur stapte hij de kamer van de hoofdredacteur binnen met vier volgetikte vellen informatie.

“Alstublieft meneer”, overhandigde hij trots en verwachtingsvol zijn werk. De hoofdredacteur bekeek hem niet, maar zei slechts: “Dat heb je snel gedaan. Leg maar in dat rode bakje.”

“Denkt u dat het zo goed is?” wilde Maas boter bij de vis.

“Wat is je kop?” wilde Huckriede weten.

“Kop?”

“Wat staat er boven je verhaal?”

“Nog niks.”

“Boven een artikel staat altijd een kop. Wat zou je er boven zetten?”

“Nieuwe auto van Alfa.”

“Is dat alles? Wat voor auto is het?”

“Een sportieve gezinsauto.”

“Zet dat er dan boven.”

“Ik zal het meteen doen.”

“Nee, niet nu. Ik lees het wel en zet er zelf een kop boven.”

Opgelucht draaide Maas zich om en wilde de kamer verlaten.

“Maas!”

“Ja meneer?”

“Je hebt het toch wel gecheckt hè?”

“Gecheckt?”

“Wat in je stuk staat is toch bevestigd door de importeur? Of door de fabriek in Italië? Of een betrouwbare informant?”

Maas keek hem verslagen aan. “Nee, meneer. Ik dacht dat het klopte.”

“Niet gecheckt dus”, zag de hoofdredacteur zijn vermoeden bevestigd. “Wat heb je dan de hele middag gedaan, Maas?” informeerde hij nog voor de vorm. Hij had zijn leesbril afgezet, een van de poten in zijn mond genomen en hij keek de jonge verslaggever onderzoekend aan.

“Geschreven, meneer”, antwoordde Maas bedremmeld. “En historische gegevens opgezocht.”

“Historische gegevens?” De hoofdredacteur lachte hem nu toch echt uit, wist Maas. Hij zag hoe hij de vier vellen uit het rode bakje

nam en na een korte leespauze grote krassen maakte in de tekst. De moed zonk hem in de schoenen. “Kijk”, sprak Huckriede, nadat hij alle vellen had gelezen. “Vel één kunnen we weggoaien. Je verspilt duur papier en je verdoet de tijd van de lezer met geneuzel. Zelfs op vel twee kom je nauwelijks ter zake. Zonde van de tijd, Maas. Ik zal kijken wat ik ervan kan maken.”

Geschrokken verliet hij de kamer. De man van het arbeidsbureau had gelijk: ook voor dit vak was hij ongeschikt.

“Je moet bij De Veth komen. Meteen.” Koffiejuffrouw Betty keek er bezorgd bij. Hij haastte zich naar de kamer van de boekhouder. “Binnen!” klonk het bars. Naast De Veth stond Freerk Suderwick, het hoofd van de advertentie-afdeling. Suderwick was een rijzige man op leeftijd. Hij had een welluidende stem die door het pand galmde als hij sprak. Voor zijn gevorderde leeftijd had hij een dichte bos grijs, bijna wit haar, die eigenzinnig meedanste als zijn hoofd bewoog. De meisjes van de advertentie-afdeling hadden er geen bezwaar tegen als hij zijn arm om hun schouders legde.

“Maas, meneer Suderwick heeft een klacht. De bewijsnummers van het blad zijn gisteren niet verstuurd. Dat is een elementaire fout die ons geld kan kosten. De adverteerders verwachten het blad in huis zodra het nummer is verschenen. Hoe is dat gebeurd?” De Veth keek hem aan als een slang in een terrarium, die een levende muis als maaltijd krijgt toegeworpen. Hij weet dat zijn prooi kansloos is.

“Dat kan ik verklaren”, begon Maas. “De hoofdredacteur sprak me gisteren aan en vroeg me om een artikel te schrijven. En aangezien ik, zoals u weet, graag onderzoeksjournalist wil worden, heb ik die kans met twee handen aangegrepen.”

“En de post?” trof De Veth de zwakke plek in het verweer.

“De post”, antwoordde Maas ad rem, “heb ik vanmorgen naar het postkantoor gebracht. De hoofdredacteur wilde gisteren even met me doorpraten over het stuk en toen hij klaar was bleek het postkantoor gesloten.”

“Dat is verzuim van een werkopdracht”, vond De Veth. “Dat accepteer ik niet.”

“Wacht even, De Veth”, onderbrak Suderwick de boekhouder. “Was Jalte tevreden over het stuk?” wilde hij van Maas weten.

“Jalte?”

“Jalte Huckriede. De hoofdredacteur! Je weet toch wel hoe de mensen hier héten!?” galmde Suderwick.

“Meneer Huckriede vond dat ik de feiten had moeten checken”, antwoordde Maas bedrukt. “Maar verder was hij wel tevreden, geloof ik.”

“Dat is belangrijk, De Veth.” Suderwick keek de boekhouder aan alsof zij mannen van de wereld waren en stelde hem voor Maas te berispen en er verder niet over te praten.

“Daar ben ik het niet mee eens”, protesteerde De Veth bokkig. Als hij zich opwond kreeg hij een nasale, gelijkhebbende stem. “Werk verzuimen is een zware overtreding, die bestraft moet worden.”

“En toch vind ik dat we het zo maar moesten doen”, besloot Suderwick het samenzijn. “Ik ben benieuwd naar je artikel in het komende nummer, jongen”, sprak hij Maas in het voorbijgaan toe, en hij pakte hem vaderlijk bij de bovenarm.

De Veth liep achter hen aan om de deur te sluiten. In de deuropening voegde hij Maas nijdig toe: “Ik kom er op terug, dat begrijp je.”

In het nieuwe nummer van Autoblik stond Maas’ eerste journalistieke productie. De lengte viel hem tegen. En eigenlijk herkende hij ook weinig van zijn eigen tekst.

‘Alfa weersprekt gerucht over nieuwe sportieve gezinsauto’, las hij. En daarna nog vier zinnen. Zijn historisch overzicht was niet geplaatst. Zijn naam onder het stuk was overigens ook weggeval- len, zag hij. Ontgoocheld sloeg hij het blad dicht en zette zich aan het frankeren van de dagpost.

“Dit was geen geslaagd experiment, vind je ook niet?” klonk het zeurderig in zijn hoofd. Aanvankelijk heel zacht, maar al snel indringend.

“Beetje onrechtvaardig hè? Hij had je wel een beetje mogen helpen met dat stuk.” Maas schrok van de stem. Hij had haar niet eerder zo helder gehoord.

“Onrechtvaardig?” vroeg hij zich af, “ik ben er gewoon niet geschikt voor.”

“Omdat ze je niet helpen”, sprak de stem. “Je kunt het best, maar zoals iedereen heb je wat hulp nodig. Maar niemand helpt jou.”

Had het leven Maas tot dit moment onrechtvaardig behandeld? Niet wezenlijk. Hij was de verwijdering uit de speeltuin nooit vergeten, en ook de kinderen in zijn straat niet, die hem niet bij hun spel wilden betrekken. Het waren onbeduidende incidenten, die elk kind zal meemaken, maar op de weke Maas hadden ze een diepe indruk gemaakt. Er huisde iets onder zijn schedeldak dat geen kans onbenut liet om hem aan de gebeurtenissen uit zijn jeugd te herinneren. Het wees hem erop welk onrecht hem was aangedaan. Wat het ook was dat in zijn hoofd leefde, het was een teerhartig wezen dat snel op zijn tenen was getrapt en niet snel vergat.

Maar dat Maas weinig in zijn leven had bereikt, was niet uitsluitend het gevolg van zijn liefdeloze jeugd of van de ervaringen die hij in zijn vroege jaren had opgedaan. Hij was ook lui en hij had de neiging snel de strijd op te geven als er gevochten moest worden. Kinderen die met de keizersnee ter wereld komen, hebben dat vaak. Eigenlijk had hij tot dat moment in zijn leven weinig reden voor zelfbeklag. Maar de stem in zijn hoofd dacht daar anders over en liet zich horen.

Het begon hem allemaal de keel uit te hangen. Het heen en weer rijden met postzakken op zijn bedrijfsbrommer, de neerbuigende taal van de redactieleden, de vijandige houding van boekhouder De Veth en het voorspelbare gegiechel van de meiden van de advertentie-afdeling als hij de kamer verliet. Hij kon er niet meer tegen en besloot te solliciteren op de uitdagende positie van administratief medewerker bij het pensioenfonds voor medewerkers in de gezondheidszorg, het PMGZ. De instelling was gevestigd in een rustiek gelegen villa aan de lommerrijke Nieuwe Parklaan en Maas werd aangenomen. Niet vanwege zijn bijzondere kennis van het administratieve medewerkersbestaan of het bezit van unieke vaardigheden, maar

het was eind jaren zestig en de arbeidsmarkt was oververhit. Er was geen geschikte kandidaat te vinden voor het onderbetaalde baantje op het suffe kantoor, dus Maas verwierf de functie. Hij zag wel overeenkomsten met het werk uit het begin van zijn carrière, op de afdeling rijvaardigheidsbewijzen van het provinciehuis. Ook in deze functie speelden formulieren en kaartenbakken een belangrijke rol. Maar het uitzicht over de bomenrijke laan vergoedde veel. En niet te vergeten de lunchpauzes. Die werden voetballend doorgebracht in het nabijgelegen park. Dat de medewerkers daardoor ruimschoots de toegemeten lunchtijd overschreden, zag niemand als een bezwaar. Dat het mannelijk deel van het medewerkersbestand het vervolg van de werkzaamheden bezweet en in plakkende bovenkleding moest verrichten, wel degelijk. De directie werd daarom gevraagd een niet in gebruik zijnde archiefruimte om te bouwen tot douche, opdat het resterende deel van de middag frisgekapt kon worden uitgezeten. De directie honoreerde het verzoek. Het ging per slot van rekening om iets abstracts als pensioengelden en de tevredenheid van medewerkers telde zwaar.

Maas dacht niet. Zijn kamergenote Neeltje Pronk was een oppassende jonge vrouw uit Scheveningen, die er schande van sprak dat de toegemeten lunchtijd werd overschreden. Een aansluitende wasbeurt zou zij niet begrijpen en Maas vreesde haar toorn, want ze rapporteerde vaak en streng aan de directie. Hij zat daarvoor elke middag, behalve wanneer het hard regende en het voetbal werd afgelast, met rood hoofd en bezweet lichaam gebogen over de documenten van deelnemers van het fonds. De middagen verstreken traag, maar al met al was het geen slecht baantje. Niet dat het wat uitmaakte, want Maas was er al snel van doordrongen dat de meeste bezigheden er niet toe deden. In de kern waren ze erop gericht mensen te behoeden voor een erger kwaad: het piekeren over de zinloosheid van het bestaan en hun naderende dood. “In draf naar het graf”, sprak hij vader Rinus na als hij zijn omgeving wilde choqueren. Maar de werkomstandigheden waren aangenaam, de collega’s vriendelijk, het salaris aanvaardbaar en de vooruitzichten goed. Onderzoeksjournalist kon hij later nog worden.

Die dag was er nieuws. Het bestuur van het fonds had besloten het kantoor te verplaatsen naar het centrum van het land. Daar was geen reden voor, maar dat gaf niet: besturen nemen geen besluiten om een reden, ze nemen besluiten. Medewerkers die wilden verhuizen, kregen een mooie woning toebedeeld en een riante som om het nieuwverworven bezit smaakvol in te richten.

Maas had de plannen enthousiast aangehoord. In het westen van het land was moeilijk een betaalbare woning te vinden en hier diende zich een woning plus inrichting aan. Hij besloot dapper zich niet te laten ontslaan en meldde zich als kandidaat voor de verhuizing.

Tot zijn verbazing had Bertha mat gereageerd. "Het centrum van het land?" had ze Maas' woorden geproefd, "ik weet het niet." Eigenlijk wilde ze niet, begreep Maas. Ze wilde in de buurt van Klaaske wonen. Bovendien was ze gehecht aan de zee, onthulde ze. Of Maas iets had met Klaaske of met de zee, was een vraag die niet in haar opkwam. Maar het plan viel in duigen. Maas kon slecht tegen onrecht en die kwaliteit zat hem regelmatig in de weg. Ook nu.

Hoofd van de afdeling Berekeningen was Jan Ellebout. Jan El-lendeling, dacht Maas er achteraan als hij zijn naam hoorde. Een gliuiperd, vond hij. Peter Aling was zijn rechterhand. En meer dan dat. Aling lachte niet alleen om de zouteloze grappen van Ellebout, hij vertelde ze ook verder, met de toevoeging dat hij weer vreselijk had moeten lachen om die gekke Jan. Peter kleepte zich als Jan, reed dezelfde auto als Jan, en kopieerde Jans haardracht. Omgekeerd zorgde Jan ervoor dat Peter goede beoordelingen en navante salarisstijgingen kreeg. Jan en Peter verschilden maar in één ding: Jan was een introverte zwijger, Peter praatte graag. Vooral tegen de dames van het kantoor, op wie hij indruk probeerde te maken.

Hij vertelde hun over de wijze waarop zij de werkgever beentje lichtten door overuren te schrijven en maaltijden te declareren terwijl ze de avonden doorbrachten in een illegale gokgelegenheid in Scheveningen. Peter schepte zelfs op over de winsten die ze opstreden. "En die gekke Jan..."

Maas kon niet tegen onrecht en arme, naïeve Maas dacht dat niemand tegen onrecht kon. Die dag besloot hij dat het genoeg moest zijn en vroeg om een afspraak met de directeur van het fonds. Hij gaf aan dat het om een zwaarwegende aangelegenheid ging en kon er diezelfde avond terecht. Directeur Eduard van Damme zou er speciaal voor blijven overwerken.

De directeur was een beweeglijke man, die van opschieten hield. Een kalende sigarenroker die het dunner wordende haar in zijn nek te lang liet worden, waardoor er vette slierten over zijn boord vielen. Misschien wilde hij een kippennek verhullen, dacht Maas, die zelf ook iets had met haar. Van Damme keek hem vanachter een wolk sigarenrook gejaagd aan. "Ga zitten. De koffiedame is er niet, dus ik kan je niets aanbieden. Maar voor de draad ermee: waarom wil je me met zo veel spoed spreken?"

"Ik weet niet of het u opvalt", opende Maas voorzichtig, "maar sommige mensen werken nogal veel over."

"Dat is geen nieuws", reageerde Van Damme geagiteerd. "Goed voor het fonds. Er moet veel werk verricht worden en we krijgen niet genoeg goede mensen. Kom *to the point*. Ik heb meer te doen."

"Dat maakt het alleen maar erger", leek Maas, "want er worden wel overuren geschreven, maar er wordt niet overgewerkt."

"Zo." De directeur leek niet erg ontdaan. "En wie zegt jou dat?"

"Dat hoor ik van de mensen zelf. Ze eten eerst duur in een Indisch restaurant en gaan dan gokken."

Van Damme's aandacht verslaptte. Hij opende een bureaula, deed of hij iets zocht. "Gokken? Dat kan helemaal niet in Den Haag."

"Het is illegaal", vatte Maas moed. "Peter Aling heeft het me zelf verteld. En ook wat ze ermee winnen. Het lijkt me niet goed voor het fonds dat er tijd en eten wordt gedeclareerd zonder dat er iets tegenover staat."

Maas meende dat hij de directeur nieuws bracht dat hem schokte en hij verwachtte lof te ontvangen. Per slot van rekening stak hij zijn nek uit door het verhaal uit de doeken te doen. Van Damme moest zich natuurlijk even herpakken, begreep hij, maar daarna zou hij met lof worden overladen omdat hij het fonds voor onheil had

behoed. Misschien zat er zelfs een kleine bonus in, had hij voorpret.

“Aling?” De directeur herhaalde de naam en keek hem vragend aan. “Een van mijn beste mensen. Krijgt uitsluitend goede beoordelingen. Doet goed werk. Ik denk dat je het mis hebt.”

Maas voelde zich onzeker worden. “Peter wordt beoordeeld door Jan Ellebout. Dat zijn vier handen op twee buiken. Ik denk niet dat die beoordelingen zuiver zijn.”

“Zeg hoor eens hier...”

Van Damme propte het restant van zijn sigaar in de asbak op het bureau en schoof zijn stoel zo hard naar achteren dat het knars-te over de parketvloer. “Je beschuldigt zonder een spoorje bewijs twee van mijn beste mensen terwijl je zelf nog maar nauwelijks bent ingewerkt.”

Maas voelde de sigarenrook zijn ogen prikkelen. Het vocht verzamelde zich om de pijn te verzachten, zodat het leek of hij huilde. Van Damme werd een schim achter het matglas van zijn tranen. Maar het gesprek duurde niet lang meer. Toen hij buiten stond was hij zijn baan kwijt, het regende hard en hij kon zijn verhuisplannen schrappen. Als compensatie had hij drieduizend gulden meegekregen, het bedrag dat alle medewerkers ontvingen die niet meeverhuisden naar het centrum van het land. Maas keek naar de druipende enveloppe met geld, die Van Damme kennelijk had klaargelegd in zijn bureau en stapte op zijn fiets. Terwijl zijn gedachten de gebeurtenissen probeerden te reconstrueren stak hij de laan over, zonder oog te hebben voor de straatlantaarns die sprookjesachtig spiegelden in het natte asfalt. Hij ontweek ternauwernood de langsrijdende auto van waaruit grove verwensingen en een flard populaire muziek klonken. “...*This world was never meant for one as beautiful as you...*”, ving hij op. Troubadour Don McLean zong het melodramatische ‘Vincent’ over kunstschilder Vincent van Gogh en zijn schilderij De Sterrennacht. Voor een ogenblik putte hij troost uit de tekst en het beeld dat hij opriep. Hij was niet de enige miskende mens op aarde en in goed gezelschap. Maar de stem in zijn hoofd confronteerde hem met de minder poëtische werkelijkheid. “One as beautiful as you? Ha! Laat me niet lachen! Je staat op straat Maas. Ontslagen.”

Hij sprak weer rechtstreeks tegen hem. “Wat een onrecht”, meende Maas te horen. “En niet voor het eerst. Herinner je je nog de spelende kinderen in jouw straat? Het meisje dat jou niet toeliet bij het knikkeren? En de toezichhouder van de speeltuin? Die jou valselijk beschuldigde en je wegstuurde? Weet je nog? De leraar op de Jezuïetenschool, die jou, uitgerekend jou, niet geloofde toen je zei dat je het opstel zelf geschreven had? Wat een onrecht, Maas, wat een onrecht. En nu dit! Mensen zijn niet geïnteresseerd in rechtvaardigheid. Zelfs als je misstanden aanklaagt, kiezen ze voor de fraudeur en niet voor jou, Maas. Liever de fraudeur dan jou. Liever de fraudeurs dan jou. Liever dan jou. Alles liever dan jou, want ze motten je niet. Je ouders wilden je niet. Het leger wilde je niet. De provincie wilde je niet. De overheid wilde je niet. Het pensioenfonds mot je niet. Het systeem mot je niet. Niemand mot je! Ze motten je niet!”

“Ze motten je niet.” Heel de lange weg naar huis pompten de woorden door zijn hoofd. Ze motten je niet. Hij voelde zich leeg, radeloos, verslagen. In de regen vielen zijn tranen niet op, maar ze stroomden en bleven stromen.

“So Junge, sei mal vorsicht mit dem Moped!” Onkel Willy uit Essen was, vergezeld van zijn vrouw Olga, op bezoek in de woning bij de watertoren. Met een mengeling van bewondering en verbazing bekeek hij Maas’ transportmiddel, een Zündapp Bella R 203 198cc scooter met elektrische startmotor én functionerende clignoteurs.

Maas was een eigenaardige. Toegegeven: er werd hem soms onrecht aangedaan en hij had weleens pech. Maar hij was vooral lui, sentimenteel, narcistisch, snel geneigd de strijd op te geven, vol zelfbeklag en bepaald onverantwoordelijk. Hij had ruimschoots de leeftijd bereikt waarop het behalen van een rijbewijs tot de mogelijkheden behoorde, maar hij koos ervoor om in de stad te zoeken naar aan de stoep geparkeerde werkeloze scooters. En daarvan waren er veel, want geen zichzelf respecterend mens wilde meer op een scooter worden gezien. Zodra hij er een zag staan, belde hij op willekeurige adressen aan om te informeren naar de eigenaar van het uit de gratie geraakte vervoermiddel. Meestal was deze snel ge-

traceerd en bereid zijn nutteloos bezit voor een luttel bedrag aan Maas te verkopen. Scooters waren uit de mode en de paar tientjes waren mooi meegenomen. Hij reed de Vespa's en Lambretta's, die na het toedienen van een blik benzine met enkele delen smeerolie weer gebruiksklaar waren, tot ze het definitief begaven. Dan liet hij het wrak aan de kant van de weg staan en ging op zoek naar een andere afdanker. Zo reed hij goedkoop de stad rond, temeer daar hij niet de moeite nam het vervoermiddel te verzekeren of te laten registreren als zijn eigendom. Dat heeft geen zin, was zijn waterdichte redenering, want ik heb geen rijbewijs. De verzekering dekt de schade toch niet.

Sinds kort bereed hij de Zündapp Bella uit 1959. Voor zestig gulden gekocht van een Indonesische weduwnaar in een zijstraat van het Koningsplein. Maas was er zeer mee in zijn nopjes: niet alleen had de machine clignoteurs, zij had ook een elektrische startmotor, een ongekende luxe. Hij voelde zich de koning te rijk en in een overmoedige bui was hij van Den Haag naar Vlissingen gereden. Als gevolg van een milde tegenwind was zijn topsnelheid op de Zeelandbrug tussen Zierikzee en Goes ingezakt tot net boven de zestig kilometer per uur en hij had een deel van de reis lopend moeten afleggen omdat de bougie het had begeven, maar drie en een half uur na zijn vertrek uit Den Haag bereikte hij de haven van de veerpont in Vlissingen. Voldaan reed hij het grote parkeerterrein op. Voor het eerst met eigen vervoermiddel. Hij had de oversteek een paar keer gemaakt en hij genoot van de korte cruise. Op het laatste stuk van de reis, over de tweebaanswegen naar de woning bij de watertoren, voelde hij zich als Peter Fonda in Easy Rider. Stoer draaide hij zijn Zündapp Bella het binnenterrein van het complex op en stuitte daar op Onkel Willy.

Der Onkel was gehuwd met een zus van Bertha's moeder en wgens een door taalproblemen moeilijk te duiden aandoening afgekeurd voor verdere werkzaamheden. Hoewel de Zeche Zollverein hem van een redelijk pensioen voorzag, had Onkel Willy nooit vrede gehad met de ontijdige beëindiging van zijn loopbaan op het administratiekantoor van de steenkolenmijn. Het akkefietje had hem een cynische oude man gemaakt, die weinig genoeg en be-

leefde aan de jaren die hem restten. Tante Olga droeg aan die staat met verve haar steentje bij.

“Lebensgefährlich”, oordeelde der Onkel al snel over de machine die de helse tocht van Den Haag naar Zeeuws-Vlaanderen had volbracht. Maas lachte de bezorgdheid van zijn Duitse gesprekspartner weg, maar deze hield vol dat het unverschämt was dat Maas zichzelf en medeweggebruikers met het antieke scheurrijzer in gevaar bracht.

“Das ist doch ein Produkt vom Deutschem Wirtschaftwunder?”, had Maas in zijn beste Duits geprobeerd, terwijl hij de Zündapp naar een garagebox duwde, maar tussen hem en Onkel Willy zou nooit een warme band ontstaan.

Dat hoefde geen belemmering te zijn voor een paar aangename dagen, meende hij. De waarschuwing van Bertha dat Onkel Willy en Tante Olga het weekend in het huis bij de watertoren zouden logeren, vormden dan ook geen belemmering om naar Zeeuws-Vlaanderen te rijden. Het moest er namelijk maar eens van komen, had hij besloten. Het heen-en-weer-reizen begon hem de keel uit te hangen en hij wilde met Bertha en haar ouders de mogelijkheid bespreken om te gaan samenwonen in Den Haag. Hij had een mooie etagewoning aangeboden gekregen van een ex-collega van het pensioenfonds, die ging verhuizen naar het centrum van het land.

De eerste hindernis die genomen moest worden, was Bertha. Wat er aan de hand was, begreep hij niet goed, maar het leek alsof ze ook niet naar Den Haag wilde verhuizen. Aanvankelijk had ze haar opleiding tot bejaardenverzorgster als excuus gehanteerd.

“Opleiding?” had Maas verbaasd gevraagd, “wat leer je dan? Hoe je vriendelijk moet zijn tegen oude mensen en hoe je hun kont verschoont als ze naar de wc zijn geweest?”

Het excuus had hem geïrriteerd, want hoewel hij er de vinger niet op kon leggen, zei een stemmetje hem dat er iets niet deugde. Bertha had altijd grote verhalen over ‘haar vriend uit Den Haag’ en vertelde vol trots over haar zus Klaaske. Maar nu ze zelf naar de stad kon verhuizen, uitte ze opeens bezwaren.

“Ik wil het er toch nog eens over hebben”, begon Maas het moeilijke gesprek. “Ik ben het heen-en-weer-rijden zat en het deugt niet dat we elkaar soms twee weken niet zien.”

“Als ik weekenddienst heb, kan ik niet naar Den Haag komen”, antwoordde Bertha kortaf. Het leek haar te storen dat Maas het onderwerp aankaartte. “Maar wat wil je? Wil je het uitmaken?” Bij het uitspreken van die laatste zin keek ze zo sip dat Maas medelijden met haar kreeg. “Nee, natuurlijk niet. Ik wil het juist eens hebben over samenwonen.”

“Alweer?” Haar sipheid maakte snel plaats voor narrigheid. “Ik heb je toch gezegd dat ik eerst mijn studie wil afmaken.”

“Studie...” Maas kon het niet helpen, maar het woord ‘studie’ sprak hij met minachting uit. Haar blikken probeerden hem te verpulveren. “Studie ja. Is dat niet goed soms?”

“Er is niks mis mee”, probeerde Maas de situatie te redden, “maar het klinkt zo...”

“Zo wat?”

“Ik weet het niet. Zo gewichtig.”

“En dat is het niet? Is het een stomme cursus van twee jaar? Ik mag dan wel zelfstandig bejaarden helpen hoor. Of jij zoveel opleiding hebt!”

Daar was het weer. Maas realiseerde zich dat zijn opmerking niet handig was geweest, maar de hardheid en de onredelijkheid van de reactie snapte hij niet.

“Ik bedoel alleen maar dat het geen studie hogere wiskunde is. Doe niet zo moeilijk!”

Weer verkeerd, realiseerde hij zich direct.

“Dus nou ben ik ook nog moeilijk!?”

“Jezus, Bertha!”

Gekrenkt liep ze weg.

Ze hadden buiten, naast de vijver zitten praten en die plek leek, nu verlaten Maas om zich heen keek, een beetje misplaatst. Vanuit het huis kon iedereen hen zien, maar ook de brandstoftankende automobilisten bij het pompstation tegenover de woning hadden goed zicht op hen gehad. Maas bleef zitten, plukte uit nijd wat pollen gras en gooide ze moedeloos in het water.

“Wil je dat niet doen!” klonk het streng van achter hem. Pa Regtop was ongemerkt genaderd. “Ik probeer het gras netjes en de vijver schoon te houden. Het is eigendom van de waterleiding-maatschappij.”

“Sorry”, verontschuldigde Maas zich. Hij voelde zich betrapt. “Ik had even een moeilijk gesprek met Bertha.”

“Dat zag ik”, reageerde Regtop. “Ze leek nogal kwaad toen ze wegliep. Gaat wel weer over. Zo zijn vrouwen.”

Hij keek de steile protestant verbaasd aan. Sinds hun eerste ontmoeting had hij niet het idee dat Regtop hem afwees, maar uit deze opmerking sprak begrip en steun. Geen verwijten, geen vragen over de aard van de ruzie, geen ongevraagde adviezen, gewoon mannen onder elkaar die hun onbegrip over vrouwen delen. “Ik snap haar soms niet”, leek Maas dan ook een passend vervolg van de vreemde ontmoeting aan de rand van de vijver.

“Ik heb mijn dochters streng opgevoed”, keek Regtop over hem heen. “Dat nemen ze me kwalijk, Bertha nog het meest. Maar in een omgeving met wilde boerenjongens is het een heel karwei om de kippen in het hok te houden. Ik heb geen zin in ongevraagde zwangerschappen als gevolg van tien wilde minuten in het hooi. Als het er al tien zijn. Ik heb de verhalen gehoord hoor, in het dorp. En de vader ligt op het kerkhof.”

“Dader”, meende Maas hem te moeten verbeteren. Een nare gewoonte van hem.

“Wat zeg je?” keek Regtop verstoord omlaag.

“Dader. De dader ligt op het kerkhof. Zo is de uitdrukking.”

“Wat zei ik dan?”

“U zei vader. De vader ligt op het kerkhof.”

“Wat is daar dan mis mee? Dat bedoel ik toch?”

Niet-begrijpend bleef Regtop zijn ogen op hem gericht houden, wachtend op een verontschuldiging of nadere toelichting. Maar er kwam niets. De situatie had alle ingrediënten in zich voor een goed gesprek: een milde avond, een rustige omgeving, een concrete aanleiding en een ontspannen stemming, maar Maas had de gelegenheid voorbij laten gaan door zijn niet te stoppen neiging om anderen te verbeteren als hij een taalvolkomenheid meende

te horen. Regtop was de draad van zijn verhaal kwijt en vervolgde zijn weg langs de rand van de vijver. In verwarring, zijn gedachten ordenend en af en toe een steentje in het water schoppend. Het water van de vijver van de waterleidingmaatschappij waarvan hij slechts rentmeester was.

Bertha bezat de kwaliteit om lang kwaad te blijven als er iets was voorgevallen dat haar had gekwetst. Ze koesterde haar verongelikktheid als een verworvenheid die haar toekwam en ze was niet van plan die snel af te staan. Maas kwam dus niet verder met zijn gesprek over samenwonen.

's Avonds werd hij geholpen door Onkel Willy, die wilde weten hoe Maas en Bertha dachten over het huwelijk.

“Ach”, begon Maas, en hij realiseerde zich niet dat hij door het achteloos uitgesproken woordje ‘ach’ al een verloren wedstrijd speelde, “het huwelijk is iets voor later. Ik vind dat we eerst maar eens moeten proberen samen te wonen.”

“Samenwonen?” De ogen van moeder Regtop schoten vuur. Ze had het bladeren in haar Libelle geroutineerd gecombineerd met het afluisteren van de gesprekken in de kamer en dit leek haar het gepaste moment om in te grijpen. “Dat zal papa niet doelden Junge. Als Bertha naar Den Haag verhuist, sollst je met haar moeten trouwen.”

Ze keek hem nog even doordringend aan, als wilde ze haar boodschap verzegelen. Door haar interventie was het onderwerp voor Onkel Willy te beladen geworden. Met een ongemakkelijke kuch verliet hij de kamer.

“Zo, wat een herrie hier.” Bertha kwam op haar nadrukkelijke wijze de woonkamer binnen. “Zullen we even een stukje lopen?”

Maas stond snel op. De uitnodiging kwam als geroepen: even weg uit de van vijandigheid bezwangerde kamer plus gelegenheid om een stevig gesprek met Bertha te voeren.

“Was er iets aan de hand?” zocht Bertha naar een verklaring voor de beklemmende stilte die ze in de huiskamer had aangetroffen.

“Je ouders willen niet dat we gaan samenwonen”, vatte Maas de conversatie bondig samen.

“Dat had ik je ook wel kunnen vertellen”, reageerde ze laconiek. “Ik heb je toch gezegd dat mijn vader strikte regels heeft en daar niet van afwijkt?”

“Dus voorlopig verhuis je niet”, stelde Maas gelaten vast. “Samenwonen mag niet en voor trouwen zijn we te jong.”

“Hoezo te jong?”, keek ze hem verbouwereerd aan.

“Gewoon. Te jong.”

“Hoe oud moet je dan zijn om te trouwen?”

“Weet ik veel. Maar we zijn krap twintig. Dat is toch geen leeftijd om te trouwen?”

“Ik denk dat wij heel volwassen zijn.”

“Jij misschien. Ik voel me helemaal niet volwassen. In elk geval niet oud genoeg om te trouwen en kinderen op te voeden. Ik ben zelf nog een kind.”

Zwijgend liepen ze verder, het terrein van de waterleidingmaatschappij af, de polderweg op die naar Groede, het volgende dorp, leidde. Het was een rustige nazomeravond en er reed weinig verkeer over de weg. Een enkele fietser en twee auto's passeerden hen.

“Ik zou natuurlijk ook hier kunnen komen wonen”, opperde Maas, aangemoedigd door de milde avond en de rust.

“Als je dat maar uit je hoofd laat”, viel ze fel uit. “Ik wil hier weg. Ik moet er niet aan denken dat mijn kinderen hier opgroeien. Er is hier helemaal niets. Helemaal niets. Hoor je me?”

“Ja, ja, ik hoor je”, probeerde hij het onderwerp tot bespreekbare proporties terug te brengen, “het was maar een idee.”

“Het was een stom idee”, besloot Bertha vinnig.

Terwijl Maas zich verbaasde over de felheid van haar reactie, werden ze gepasseerd door een auto. “Dat lijkt je vader wel”, ontdekte hij verrast.

“Dat klopt”, reageerde ze bits, “die rijdt langs om ons te controleren. Of we niet liggen te rotzooien.”

“Wat mal”, was het deze keer aan Maas om een oordeel uit te spreken. En zijgend liepen ze verder.

De weg naar Groede was met zo'n zes kilometer te lang om af te lopen tot het eind, zeker nu de schemering inviel. Aangezien er geen alternatief was, keerden ze om en liepen dezelfde weg terug.

Toen ze aankwamen bij de woning en de watertoren was het bijna donker.

“Zo, waar zijn jullie geweest?” wilde ma Regtop weten. Haar toon klonk verwijtend.

“Gewoon. Even een wandelingetje”, antwoordde Bertha verbeeten. “Mag dat ook al niet?”

“Je gaat je gang maar”, vond moeder, “maar je vader zal het niet leuk vinden als je in het donker loopt.”

“O, die houdt ons goed in de gaten hoor”, flapte ze er uit en ze keek haar moeder triomfantelijk aan. “Hij reed stilletjes achter ons aan.”

“Kind, waar heb je het over?” Ze schudde mismoedig het hoofd. “Je vader is even naar Groede om een bouwkaavel te bekijken. Na zijn pensionering gaan we daar wonen. Vader bouwt ons een bungalow.”

Maas vond het een veelzeggende dialoog. Langzaamaan kreeg hij het idee dat moeder en dochter vader Regtop om beurten afschilderden als een boeman, die ieders gangen naging en alles en iedereen veroordeelde. Zeker, hij was streng in de leer en hard in zijn oordeel, maar Maas had nog geen enkel moment de indruk gekregen dat vader Regtop hem bij voorbaat had veroordeeld om wie hij was of wat hij deed. Zijn aanvankelijke terughoudendheid had meer te maken met zorgen om zijn dochter dan met vijandigheid jegens Maas. Eigenlijk mocht hij de rechtlijnige man wel. Hij was kleiner dan John Wayne en liep niet als een cowboy, maar zijn gezicht vertoonde overeenkomsten met dat van de rauwe filmheld. Zijn uit een stronk eikenhout gesneden hoofd, de helblauwe ogen en de op de horizon gerichte blik, pasten goed bij de rechtschapen man die in de stoffige prairie zijn vee en zijn gezin beschermt. Het gebreide grijze vest deed helaas afbreuk aan dat beeld, stelde Maas spijtig vast, maar daar keek hij wel doorheen.

Om tien uur galoppeerde John Wayne zijn Toyota Crown het binnenterrein van de ranch op. Zijn voetstappen kraakten in het grind, ze hoorden hem de keukendeur openen en ferm stampen op de mat. Om het stof kwijt te raken, vermoedde Maas. Korte tijd later betrad hij monter de kamer.

“Dag mama. Het is een mooi stuk grond aan de rand van het dorp. We kijken uit over de polder en er is ruimte voor een woning, een bloementuin en een moestuin. De domina wordt onze buurvrouw.”

“Welke domina?” was de belangrijkste vraag die in haar opkwam.

“Domina De Hullu.”

“Ken ik niet. Die is zeker niet van hier.”

Regtop ging niet in op haar opmerking, maar wendde zich tot Maas en Bertha.

“Zo, ommetje gemaakt?” Het bezoek aan de bouwplaats had zijn humeur goedgeedaan.

“Ja, even wat gebabbeld”, hield Maas zich op de vlakke. “Het is nog niet koud.”

“Zeker jongen, zeker”, reageerde Regtop afwezig. Zijn gedachten zaten al bij de nieuwbouw. “Maar de dagen korten flink. Ik hoop dat we voor de regen en de kou kunnen heien.”

“Wanneer wil je daar gaan wonen, pa?” mengde Bertha zich in het gesprek.

“Dat weet je toch”, reageerde moeder kortaf vanachter haar Libelle. “Over drie jaar gaat je vader met pensioen. Dan moeten we uit de woning van de waterleiding.”

“Over drie jaar al?” Bertha keek er van op. “Ik wist niet dat pa al zo oud was.”

Moeders blik bevroor boven haar damesblad, maar ze zei niets.

“Mooi werk”, probeerde Maas onbeholpen het gesprek boven water te houden, “je eigen woning bouwen. Dan laat je echt iets na voor later. Dan weten ze dat je hebt geleefd. Dat je er was.”

“Zo had ik het niet bekeken”, reageerde Regtop geamuseerd. “Ik bouw niet voor later. We moeten deze woning over drie jaar verlaten en moeder wil niet op Camping Groede bivakkeren. Nietwaar mama?”

“Ja, maar tóch”, probeerde Maas. “Je komt op de wereld en als je niet oppast verdwijn je weer, zonder iets na te laten, zonder iets veranderd te hebben. Of iets gebouwd te hebben.”

“Ah, ein richtiger Philosoph”, bemoeide Onkel Willy zich verrassend uitbundig met het gesprek. Hij sloeg Maas amicaal op

de schouder. “Etwas bauen, jaja. Dann lebt mann nicht umsonst. Schöne Worte!”

Maas begreep dat hij een gevoelige snaar had geraakt, maar hij wist niet precies wat Onkel Willy bedoelde. De reactie zag er vrolijk uit, maar zijn toon was vilein en de klap op zijn schouder gemeen hard. Helaas kon hij geen toelichting vragen, want der Onkel was al op weg naar zijn bed. Hij bloosde ongemakkelijk bij het rumoer dat zijn opmerking had losgemaakt en pijnigde zijn hersens over de vraag wat hij had gezegd dat zou kunnen botsen met de vaderlandsliefde of geloofsovertuiging van Onkel Willy, maar hij kwam er niet achter. Inmiddels had Regtop plechtstatig het woord genomen. “We zijn op aarde om de Heer te dienen, Maas. Wat wij achterlaten is zijn boodschap, die we doorgeven aan onze kinderen en kleinkinderen. In de hoop dat zij de boodschap accepteren en weer doorgeven aan hún nazaten. We kunnen een boom planten of een huis bouwen, maar dat zijn materiële zaken. Eén storm en de boom valt om, één bulldozer en het huis stort in. Zaken zijn tijdelijk, zijn boodschap is eeuwigdurend.”

Maas dacht een gebed te hebben gehoord en kon amper een grappig bedoeld ‘amen’ inslikken. Dat was maar goed ook, want wat hij niet wist, was dat Regtop en zijn gezin in de oorlog de woning bij de watertoren hadden moeten ontvluchten omdat het complex door beschietingen in brand was gevlogen. Het was het geheim dat Regtop met zich meedroeg en waarover hij nooit sprak. Net zo min als over de dochter die hij in de oorlog had verloren omdat ze longontsteking kreeg en stierf, waarna de dominee had gemeend troost te brengen door te bezweren dat het kind veilig in de armen van haar echte vader was. Het meisje had gered kunnen worden als er geen oorlog was geweest. Het had zelfs gered kunnen worden in oorlogstijd, als de dokter op tijd was geweest en zijn vak had verstaan. Als, als, als. Etienne, was wäre wenn... Maas kon niet bevroeden hoe die gebeurtenissen voor de duizendste keer door Regtops hoofd dwarrelden en niet wilden verdwijnen. Hoe hij zichzelf met het dode kind in zijn armen zag staan, de balken van zijn woning hoorde kraken en de oude houten watertoren zag verdwijnen in het knetterende vuur. Hoe alles verpulverde wat zijn leven waarde

had gegeven. De grammofoonplaat draaide verder, maar de naald bleef hangen in een diepe kras. “In de armen van haar echte vader...” hoorde hij sindsdien. In de armen van haar echte vader. Wel duizend keer en meer. De oorlog overviel hem elke nacht. Maar Maas was niet wijs genoeg om zulke dingen te begripen.

“Kom mama, nog een glaasje, dan is het bedtijd”, verordonneerde Regtop. Gediensig legde moeder haar tijdschrift weg. Bertha begreep haar rol: “Moet ik helpen moeder?”

“Ja, als jij de kopjes meeneemt.”

Tegen Maas siste ze in het voorbijgaan: “Stomme opmerking! Onkel Willy heeft er nog elke dag last van dat hij zijn huis moest verkopen door zijn ontslag.”

“Rijzen! Allemaal rijzen!” Zondagochtend acht uur. Regtop hield niet van uitslapen. Hij hield er ook niet van dat ánderen uitsliepen. Dus werd iedereen gewekt. Als een middeleeuwse stadswacht liep hij over de gang van de slaapvertrekken in de woning bij de watertoren. Maas vloekte stillerjes in zichzelf. Niet voor het eerst werd zijn leven bepaald door anderen. Het was zijn vrije weekend en thuis zou hij zeker tot half elf op zijn bed hebben gelegen. Hij griste zijn broek en overhemd van de stoel en wandelde slaperig de gang op.

“Zo, ben ja daar”, galmde Regtop hem tegemoet. “De douche is vrij.”

Het klonk als een aanmaning en zo was het ook bedoeld. Maas liep terug naar zijn kamer, diepte de shampoo op uit zijn weekendtas en pakte de rafelige handdoek die Bertha voor hem had klaargelegd. Onder de dunne straal lauwwarm water viel zijn oog op een met zeepresten vermengde haarbundel die talmend cirkelde boven het afvoerputje. “Gadverdamme”, mompelde hij. Door de douchekraan helemaal open te draaien hoopte hij dat de achtergebleven restanten van een eerdere gebruiker geruisloos zouden wegspoelen. Hij sopte zijn haardos in een ruime dosis shampoo en keek terloops naar de gebeurtenissen rond het afvoerputje. Daar veranderde niet wezenlijk iets. De haarbundel groeide aan en liet zich lome rondjes meedrijven op de golven van wegspoelend warm water en zeep.

Elke keer als Maas verwachtte dat de kluit mensenhaar een gaatje van de afvoerput zou binnenglijden verlegde de substantie haar koers en koos voor een nieuw rondje. “Ik ga dat toch niet opruimen”, besloot hij in stilte. “Het is niet mijn rotzooi en ik vind het vies. Gadverdamme.”

Nadat hij zijn haar had uitgespoeld, de douchekraan had dichtgedraaid en op de tegels van de badruimte was gaan staan, bekeek hij nogmaals het schouwspel bij de afvoerput. De haarbundel maakte twee kleinere ronden en vleide zich neer op het deksel van de put. Maas bekeek het met afschuw en stelde zich nodeloos voor hoe hij de haarbal in zijn handen zou pakken en op de rand van de wasbak zou leggen. Waarom hij het deed wist hij niet, maar in zijn fantasie kwam de haarbal in zijn mond. In gedachten proefde hij de harde haren en hij kokhalsde hevig. Uit alle macht probeerde hij aan andere dingen te denken, maar de gedachten aan de haarbal bleven terugkomen.

Pas toen hij zich had afgedroogd, zijn haar had gekamd en was aangekleed, was het onderwerp uit zijn gedachten. Monter stapte hij de gang in, propte zijn vuile ondergoed in de weekendtas, legde het beddengoed op een stapel en daalde de trap af naar de woonkamer, waar de ontbijttafel was gedekt. Door het raam zag Maas Regtop in zwarte pantalon en grijs gebreid vest de tuin inspecteren. Met trage stappen bewoog hij zich over het grasveld en hield zijn blik geconcentreerd op de grond gericht, als een jager die zijn prooi bespiedt. Hij had iets in zijn hand, zag Maas. Een schep, zo leek het, waarmee hij uithaalde naar iets op de grond. Hij kon niet goed zien wat het was, maar Regtop raapte het op en hield het met gestrekte arm in zijn vingers. Een dood beest, veronderstelde Maas. Een paar tellen was Regtop uit het zicht, maar geluid uit de bijkeuken wees er op dat hij het huis was binnengegaan. “Het wordt steeds erger met die mollen”, hoorde hij vervormd door de dichte deur vanuit de keuken. “Ze vernielen de hele grasmatt.”

“De Heere geeft en de Heere neemt”, mompelde Maas. Hij ving gedempte stemmen uit de keuken op, maar besteedde er geen aandacht aan, want Regtop, moeder en Bertha betraden de kamer, met Onkel Willy en Tante Olga in hun kielzog.

“Maas, heb je even?” Bertha keek hem met haar donkere ogen bestraffend aan. Hij volgde haar naar de keuken, waar ze zich kortdaat omdraaide. “Moeder vraagt of je voortaan het doucheputje wilt schoonmaken. Er dreven allemaal haren van je in.”

“Van mij!?” Maas voelde het bloed naar zijn hoofd stijgen. “Die haren lagen er al toen ik ging douchen. Ik laat me niet vals beschuldigen!”

“Je had ze ook kunnen weghalen”, vond Bertha.

“Weghalen? Die viezigheid? Laat ze dat zelf doen, het is háár huis! Laat ze in elk geval uitzoeken van wie die haren wérkelijk zijn voor ze mij beschuldigt.”

Het was een onbenullig voorval. Opnieuw. Een misverstand over een paar haren in een doucheceel. Maar iets in zijn hoofd zag zijn kans schoon.

“Ze moeten jou weer hebben, hè? Ze moeten jou altijd hebben” stookte hij het vuurtje in Maas’ hoofd op. “Weer een keer vals beschuldigd. Ze hebben de pik op je. Ze motten je niet. Ze motten je niet. Je doet het nooit goed. Nooit.”

De zondag in de woning bij de watertoren verliep zoals elke zondag in de woning bij de watertoren. Regtop en zijn vrouw bezochten de gereformeerde kerkdienst van tien uur. Ze lieten zich vergezellen door Onkel Willy en Tante Olga. Onkel Willy had tijdens de preek een steelse blik op zijn polshorloge geworpen, maar hij had het niet gepast gevonden om klagerig te zuchten. Om tien voor half twaalf keerden ze terug bij het huis. Regtop parkeerde zijn zilvergrijze Toyota Crown op de binnenplaats en liep voorop naar de keukendeur. Onkel Willy, moeder en tante Olga volgden zwijgend. Om half twaalf werd koffie gedronken en om kwart voor twaalf vertrok moeder naar de keuken voor het bereiden van het middagmaal. Na het eten, dat van half een tot kwart over een duurde en zwijgend werd genuttigd, zakten Regtop en Onkel Willy onderuit in een stoel en vielen in slaap. Om twee uur ontwaakten ze en bestelden koffie. Omdat het zondag was werd de koffie uitgeserveerd met een plakje zelfgebakken cake, een product waarvoor moeder loftuitingen verwachtte. Het was een zondag zoals alle zondagen.

Maar deze zondag gebeurde er iets verrassends. Maas had wel eens een nieuwsgierige blik geworpen op het houten schaakbord dat tegen de muur naast het kleine boekenkastje stond en plagerig voorgesteld een partij te spelen, maar Regtop was er nooit serieus op ingegaan.

“Pa heeft competitie gespeeld hoor”, waarschuwde Bertha, “denk maar niet dat je kunt winnen.”

“Het gaat me niet om het winnen”, had Maas gereageerd. “Ik vind het een aardig spel en misschien verbeter ik als ik het opneem tegen een sterke tegenstander.” Regtop had zijn woorden opgevangen en was erdoor gevleid. Die middag stelde hij het voor. “Maas, partijtje spelen?” Het bord kwam op tafel en na enig zoeken bleken de stukken compleet. De match kon beginnen. Regtop grabbelde twee pionnen uit de houten kist waarin ze waren opgeborgen en stak zijn tanige, gesloten handen naar Maas uit. “Kies maar. Zwart of wit.”

“Dan kies ik zwart”, grapte Maas, “want wit begint en zwart wint.” In de gekozen hand lag inderdaad een zwarte pion.

“Geluk hoor”, excuseerde hij zich lachend, maar Regtop blikte hem verstoord aan. Hij zag het als minachting van de Heer, de enige in het universum voor wie geen toeval of mysterie bestaat.

Maas was al snel een loper kwijt en verloor de partij binnen een half uur.

“Nog een?” Regtop had er schik in. Het was lang geleden dat hij het spel had kunnen spelen en hij won graag. Winnen bevestigde zijn status als hoofd van het gezin, kostwinner, man en krijger. Het tweede spel ging gelijk op. Ze beschikten beiden over een koning, een koningin, een toren en twee pionnen. Maas had daarnaast een paard overgehouden en Regtop een loper.

Bertha snapte niets van de regels, maar kwam nieuwsgierig kijken.

Uit de positie van de stukken kon ze niets opmaken. “Wie wint er?” was voor haar de enig relevante vraag.

“Is niets van te zeggen”, antwoordde Regtop korzelig en Maas bespeurde bezorgdheid in zijn stem.

“Leuk hoor”, genoot Bertha. “Ik wist niet dat je kon spelen.”

“Verdraaid. Je hebt mijn loper. Maar wacht even...” Regtop

verloor zijn looper, maar zette Maas' paard klem. Het eindspel kon beginnen.

De mannen tuurden ingespannen naar het betoverende bord dat het leven zo overzichtelijk maakt. Het gebrek aan activiteit maakte Bertha onzeker. "Wie is er aan de beurt?" vroeg ze, om de stilte te vullen.

"Je vader", antwoordde Maas met een korte knik naar Regtop.

Zijn tegenspeler greep aarzelend naar een pion. Maas zag de groefde vingers langzaam, als een grijper boven een te lossen containerschip, samenkomen ter hoogte van de bolle bovenzijde van het stuk. Ze leken het te willen pakken, maar op het laatste moment maakte zijn hand een terugtrekkende beweging. Het zwijgen continueerde.

Bertha verliet de tafel om zich bij haar moeder te beklagen. "Gezellig spel is dat zeg. Ze doen hun mond niet open."

"Laat hem maar", suste ze, zonder op te kijken uit haar Libelle, "je vader heeft lang niet kunnen spelen."

De hand van Regtop bewoog zich weer boven het bord. Na een korte hapering verplaatste hij gedecideerd zijn dame. Daarna zakte hij tevreden terug in zijn stoel.

"Volgens mij is dat geen verstandige zet", reageerde Maas met ingehouden jubel. Hij moest zich inspannen om onderkoeld te klinken, want hij zag hoe faliekant verkeerd de zet voor Regtop uitpakte. "Zet maar terug", bood hij genereus aan, "zo is het niet leuk."

"Niks ervan", reageerde Regtop met tegenzin, "gezet is gezet."

Manmoedig probeerden ze de illusie in stand te houden dat het om het edele spel ging. Om de intellectuele uitdaging. Dat winnen onbelangrijk was. Dat een fout van de tegenstander niet mocht worden uitgebuit. Dat het ging om good sportmanship. Maar het verheven spel was verworden tot een ordinair partijtje armpjedrukken in een schemerige horecagelegenheid en hoewel de top van de apenrots voor Maas onbereikbaar bleef, zou een overwinning hem diverse plaatsen in de pikorde opleveren. Ze wisten het beiden.

"Oké, dan doe ik dit."

De spanning steeg. Maas voelde zich machtig worden: hij stond

op het punt Bertha's vader te verslaan. Hij zag dat zijn tegenspeler zich er aan stoorde, maar tegelijkertijd wist hij dat hij zou stijgen in zijn achting.

“Verdraaid. Ik kan geen kant meer op.”

“U kunt mij nog schaak zetten met de koningin”, gooide Maas zout in de verse wond. “O nee, dat kan niet. Dan staat uw koning ongedekt.”

“Het is over, Maas. Ik kan geen kant meer op. Gefeliciteerd.”

Maas glom, maar Regtop pakte een stuk en probeerde gedreven Maas' victorie van haar glans te ontdoen.

“Ik zou natuurlijk dit kunnen doen en dan... wacht eens even.”

Hoewel hij Maas gefeliciteerd had, bleef Regtop uitwegen zoeken. Uiteindelijk kwam het hoge woord eruit: “We hadden op eeuwig schaak kunnen uitkomen, maar ja, ik heb je nu eenmaal al gefeliciteerd.” De erkenning viel hem zwaar.

“Heb je gewonnen?” Bertha omhelsde hem alsof ze in hem een van het front teruggekeerd soldaat zag. Ze had een vriend die in staat was haar gehate vader te verslaan en ze genoot ervan.

“So. Ihr habt Schach gespielt”, stelde Onkel Willy, terug van zijn wandeling over het terrein, overbodig vast. “Wer hat gewonnen?”

“Maas hat gewonnen”, straalde Bertha. “Ist gut, nicht?”

“Ja ja, fabelhaft”, antwoordde Onkel Willy, voor wie het onderwerp al had afgedaan. In schaken was hij nooit geïnteresseerd geweest. Het ontslag van de Zegge Zollverein zat hem dwars. Hij had het uit ingesleten wellevendheid gezegd.

“Wir sollen mal gehen”, sprak hij tegen niemand in het bijzonder. “Wir möchten nicht so spät nach Hause fahren”, legde hij Maas uit. “Essen ist weit weg.”

“Ja, Ich gehe auch gleich mal fahren”, poogde Maas in zijn onvolkomen Duits aan de conversatie bij te dragen. “Mit dem Zündapp.”

“Junge doch, sei mal vorsicht”, waarschuwde Onkel Willy nog maar eens. Hij was een voorzichtig man, die overal gevaren zag en van waarschuwen hield. “Hast Du Licht auf dem Moped?”

“Ja natürlich”, antwoordde Maas stoer. “Es sitzt eine Batterie drin.”

Maar Onkel Willy had zich al omgedraaid en richtte zich tot Regtop.

“So. Verabschieden wir uns jetzt. Vielen Dank für alles.”

Maas besteedde geen aandacht aan de afscheidsrituelen en ging op zoek naar Bertha.

“Ik ga er zo vandoor.”

“Oké. Bel je nog?”

“Als ik langs een lege telefooncel kom.”

“Ja, even bellen hoor. Met dat ding kan er van alles gebeuren.”

“Ben je gek. Ik rijd over de dammen, dan is er altijd wel een dorp waar ik kan aanbellen voor hulp.”

“Ik bén niet gek”, corrigeerde ze kribbig en onnodig.

Het was killer dan de dag ervoor. Maas stond te rillen op de binnenplaats van de woning bij de watertoren. De kou, dacht hij, maar het konden ook de zenuwen zijn. Niets garandeerde hem dat zijn Zündapp 198cc de terugreis probleemloos zou afleggen en hoewel hij kloekmoedig had gezegd bij een huis aan te bellen als hij pech zou krijgen, was dat wel het laatste wat hij wilde.

“Also, gute Fahrt”, sprak hij stoer tot Onkel Willy.

“Danke, aber Ich wünsche Ihnen eine gute Reise”, beantwoordde Onkel de wens, met veel nadruk op het woord Ihnen. Tot moeder Regtop: “Ist doch lebensgefährlich!”

“Ja, stimmt”, ging ze graag mee in zijn stemmingmakerij. Uiteindelijk stapte Maas met knikkende knieën op, bracht de Zündapp met de elektrische startmotor tot leven en schakelde de eerste versnelling in. De machinerie klapperde zorgwekkend, maar in een wolk van onverbrande gassen knetterde hij opgelucht de binnenplaats van de woning bij de watertoren af.

Het eerste stuk was aangenaam. De weg naar de veerhaven was verlaten en Maas voelde zich ontspannen. Hij was on the road again. Vrij man. Free at last! Eén met zijn machine, die elke nieuwe kilometer transformeerde van de Zündapp Bella met elektrische startmotor in een machtige Harley Davidson Electra Glide met lederen zijtassen en treeplanken. Maas zag de lege weg voor zich, zag de bo-

menrijen wjken als een erehaag en vond het leven aangenaam. Een gemoedstoestand die hem niet vaak trof.

De overtocht naar Vlissingen had hij inmiddels zo vaak gemaakt dat hij als een stamgast nonchalant op de plastic bank achterin het schip schoof. Hij keek nauwelijks naar buiten: de voor anker liggende vrachtschepen waren een vertrouwd decor geworden dat hem niet meer kon boeien.

Vijf minuten voordat de boot zou aanmeren in de haven van Vlissingen, daalde hij af naar het ruim waarin auto's, fietsen en motorfietsen de overtocht maakten. Het benedendek was voor niet meer dan een kwart gevuld, zag hij, waardoor de constructie van het schip goed zichtbaar was. Hij ontdekte dikke, door roest aangevretten, maar onverwoestbaar ogende stalen binten. De grotendeels lege ruimte leek op een flinke sporthal, waar om onduidelijke redenen auto's waren binnengereden. Telkens verbaasde hij er zich over dat een schip met meer dan honderd personenauto's en vrachtwagens bleef drijven, maar de aanblik van de stalen constructie gaf hem vertrouwen. Voor het eerst viel hem ook op dat een groot deel van de binnenzijde van het ruim in een onappetijtelijke kleur groen was geschilderd. Hij betastte de dikke verflaag die met grove kwast was aangebracht en vroeg zich af wie verantwoordelijk was voor de keuze van de eigenaardige kleur. "Misschien was het wel een goedkope partij verf", sprak hij tot zichzelf, "een heel goedkope partij verf. Anders kies je deze kleur niet."

De boot raakte een van beide strekdammen en Maas spande zijn kuitspieren om niet te vallen. Het schuren van de stalen scheepshuid tegen de houten binten van de havendam ging gepaard met een orenpijnigend gekerm. Daarna lag de boot geruststellend stil. Hij haastte zich naar voren, want als hij niet op tijd vertrok moest hij wachten tot alle auto's gelost waren. Ruim voordat de elektrische deur aan de voorzijde van het schip zich opende en een blik op het treinstation van Vlissingen mogelijk maakte, startte hij de Zündapp. Knetterend en met een zorgwekkende gaswolk uit zijn uitlaat kwam het apparaat op gang. En Maas reed als eerste over de stalen toegangsbrug naar het vasteland van Walcheren. Het voelde als een scene uit een *roadmovie* en hij speelde de hoofdrol. De thuisreis kon nu echt beginnen.

De schemering viel in. Via regio's met namen als het Veerse Gat en de Bralleput toerde Maas over een smalle tweebaansweg in de richting van de Zeelandbrug, de vijf kilometer lange verbinding tussen Colijnsplaat en Zierikzee over het getemde water van de Oosterschelde. De Zündapp 198cc met elektrische startmotor knetterde vertrouwenwekkend onder zijn zadel en hoewel het nog niet nodig was, ontstak hij tevreden zijn verlichting. Alles duidde op een aangename tocht, tot hij in de verte alarmerende remlichten van auto's zag opdoemen. "Zeker wat gebeurd", sprak hij tot zichzelf. Met zijn scooter zou hij een eventuele file moeiteloos kunnen passeren, vermoedde hij. Toen hij de rij naderde zag hij auto's sterk afremmen en stoppen. Tussen de felle rode lichten door ontwaarde hij de blauwe flikkering van zwaailichten. Kennelijk was er een ongeluk gebeurd en was er al politie of een ambulance aanwezig. Hij remde af en schakelde met harde mechanische klikken terug naar zijn derde en tweede versnelling. Gierend viel de snelheid van de Zündapp terug. Nieuwsgierig naar de aard van het ongeluk reed hij stapvoets langs de wachtende auto's tot een geüniformeerde man hem staande hield.

"Mag ik er niet langs met mijn scooter?" wilde Maas weten, "ik kan overal tussendoor."

"Gewoon hier wachten", blafte de zichtbaar gespannen man kortaf.

In het schemerdonker was moeilijk te onderscheiden wat er aan de hand was, maar Maas meende een witte bestelwagen te zien. Op de grond voor de auto lag iets, dat de aandacht van verschillende mensen had.

"Ongeluk gebeurd?" probeerde hij bij een politieman.

"Jij mag niet meer raden", reageerde de man onnodig bot en liep weg.

Maas' aandacht werd zo in beslag genomen door de moeilijk te onderscheiden bezigheden dat hij werd verrast door een auto die hem via het fietspad passeerde. Hoewel hij kon verwachten dat de aanrijding ernstig was, schrok hij bij de aanblik. Het was een zwarte lijkwagen met verduisterde ramen, die geruisloos in de richting van het ongeluk gleed, voortgedreven door Hades' kille hand.

Maas meenden zelfs een vleugje zwavel op te snuiven. Er was dus iemand overleden, realiseerde hij zich. Hij zette zijn scooter op de standaard en liep in de richting van een groep mannen. Ze converseerden op gedempte toon.

“...voorbij met tweehonderd of meer...”, ving hij op.

“Wat is er precies gebeurd?” informeerde hij bij een man in spijkerbroek en wit T-shirt, die hem argwanend monsterde zoals plattelanders doorgaans doen als ze een vreemdeling ontmoeten. Het uiteinde van de sigaret in zijn mond lichtte even fel rood op en dimde vervolgens. “Frontale botsing. Motorrijder op bestelbus”, rapporteerde hij in telegramstijl. Tussen zijn woorden door kringelde de blauwgrijze rook van zijn sigaret. “Jullie rijden ook als idioten”, vulde een zwaar ademende vrouw vanuit haar boezem aan.

“Jullie?” Maas moest glimlachen. Kennelijk had het dragen van een helm hem ingedeeld in de categorie motorduivels, anderzijds voelde hij zich ten onrechte aangevallen.

“Ik rij op een scooter, mevrouw. En die gaat echt niet harder dan tachtig kilometer. Als ik wind mee heb.”

“Dat zeggen ze allemaal”, klaagde de vrouw verder, zonder naar Maas te luisteren. “Maar als ze de kans krijgen scheuren ze de kinderen van je erf.”

Hij verwijderde zich van het groepje en groette een man aan de kant van de weg die zijn hond leek uit te laten. “Geen mooi gezicht”, vond de man en hij keek er misprijzend bij. “Er gebeurt vaak iets in die bocht, zeker bij schemering. Het lijkt een rechte weg, maar door de flauwe bocht zie je ze niet aankomen, dus je moet er ook niet inhalen. Maar ja”, liet hij er gelaten op volgen, “vertel dat die jonge gasten op die scheurijzers maar.”

“Dus het was een motorrijder”, stelde Maas vast.

“Ja, wist je dat niet?”

De man trok lang aan zijn sigaret, spuwde een tabaksblaadje in het gras en sgorde zo hard aan de riem van zijn hond, dat Maas vreesde voor het leven van het benauwd rochelende dier.

“Hij kwam hier met 150 langs en passeerde alle auto’s. Het was een geweldige klap. Zijn lichaam hing half in de cabine van die bestelwagen. Ik ben natuurlijk even gaan kijken. De bestuurder heeft

mazzel gehad dat hij op de bijrijderplaats binnenkwam, maar hij zat te trillen als een klein kind. Ik kwam vijf minuten na de klap bij het wrak en toen was hij nog steeds niet uitgestapt. Hij kon geen woord uitbrengen. Die is er nog wel even zoet mee.”

Met een bezorgde blik tot Maas: “Wacht maar tot ze klaar zijn met opruimen. Het is geen mooi gezicht. Er ligt wel het een en ander. Agenten stonden er met witte bekkies bij, als je begrijpt wat ik bedoel. Kom Brutus, we gaan het vrouwtje maar eens vertellen wat we gezien hebben.”

Terug bij zijn scooter viel Maas de onwerkelijke stilte op. Automobilisten hadden hun motor uitgezet en mensen op de weg spraken op fluisterton. In de verte was een mens om het leven gekomen, dacht hij bij zichzelf, en wij staan hier te wachten tot de weg wordt vrijgegeven. Hij kon er niets aan doen: hij was geobsedeerd door ziekte, dood en ellende. In zijn hoofd draaide de film met de laatste ogenblikken van de onfortuinlijke motorrijder. In vertraagde beelden zag hij de man op de brandstoftank van zijn moordmachine liggen. In opperste gelukzaligheid. Hij was sneller en wendbaarder dan de andere weggebruikers in hun burgermansauto's. Hij draaide de gashandle open en spurte langs een rij voortsjokkende auto's. Het donderend geraas van de uitlaat weerkaatste tegen de bomen en de huizen langs de weg. De wereld was van hem. Morgen zou hij weer slaaf zijn in zijn uitzichtloze baan in de haven, vanavond was hij koning van de weg. Alles kon, niemand hield hem tegen. Maas' gedachten verplaatsten zich naar het blikveld van de motorrijder. Het begon te schemeren, maar de koplamp wierp een brede straal helder licht op de weg. Hij zou er bijna zijn. Maas voelde plaatsvervangend zijn hart sneller kloppen. In de volgende bocht, een flauwe buiging naar rechts, tijdens een glorieuze inhaalactie, doemde opeens de voorkant van een witte bestelwagen op. Hoe moet dat gevoeld hebben, ging het door hem heen, die laatste ogenblikken... Je weet dat het misgaat, maar die gedachte verdring je. In milliseconden berekent je brein de ontsnappingsmogelijkheden. Remmen? Ontwijken? Links? Rechts? Gas geven? Hij zag het voor zijn geestesoog gebeuren. De paniek, de immense paniek! Zou de motorrijder geschreeuwd hebben?

Maas dacht van wel. Een doodskreet waarschijnlijk, gesmoord in zijn dichte helm. Hij huiverde. Voelde haast lijfelijk de klap tegen de voorkant van de bus. Het laatste wat de motorrijder zou zien waren de witte voorkant van de auto, de doodsangst op het gezicht van de chauffeur en dan de klap, de allesvernietigende klap. Geen pijn. Helemaal niets. Daarvoor ging het te snel en was de botsing te hevig. De motor zou weggestuiterd zijn, de helm had de voorruit van de bestelbus versplinterd en als een etalagepop in ruste was het dode lichaam aan de voorzijde van de auto blijven hangen. Vrijwel intact nog, maar levenloos. Onwezenlijk, vond Maas het. Iemand die het ene moment nog volop in het leven stond, plannen maakte voor de avond of voor morgen en die het volgende moment weg was. In één klap. Over een week zou hij begraven of gecremeerd zijn en was alles voorbij. Heel lang ben je er niet, dan kom je even langs op een rare planeet, waar je van alles móet, je denkt dat je heel wat bent, maar één moment van onoplettendheid en alles is voorbij. Voor altijd. Wat voor zin heeft zo'n leven gehad? Wat is de waarde van iets dat zo kwetsbaar is?

Hij vond het een niet te begrijpen kwestie. De dood van de man was onrechtvaardig, vond hij. Een te zware straf voor een moment van onoplettendheid of overmoed. Wat was de mens dan meer dan de mier die hij gisteren per ongeluk dooddrukte onder zijn rubberzool? Die kikker uit zijn jeugd, die was platgereden door een fietsband. En wat was dan de zin van alles als de dood zo plotseling en onrechtvaardig kon toeslaan? En als er dan een god bestond, wat Maas betwijfelde, wat een geweldige hufter was het dan om een mens, en de mensen om hem heen, zoiets aan te doen. En waarom zou je plannen maken? De vragen wervelden door Maas' hoofd. In plaats van antwoorden kwamen er steeds meer. Moedeloos zette hij zich op zijn Zündapp en hoopte dat de weg snel zou worden vrijgegeven.

Na ruim een half uur kwam een jong agent met driftige passen en overbodige armbewegingen op de eerste auto's en de Zündapp af. Achter hem kwam, met dezelfde lage snelheid als waarmee hij de heenweg had afgelegd, de lijkwagen terug. Maas huiverde bij de

gedachte dat de restanten van de verongelukte man langs hem reden. Het was inmiddels donker geworden en de onheilsplek zag er luguber uit.

De Zündapp 198cc kwam moeilijk op gang, maar na een paar pogingen, waarbij de startmotor steeds trager ronddraaide, deed het mechanisme zijn werk. In gedachten verzonken reed hij verder, langs de plek waar het autowrak had gestaan. Er was niets meer te zien. Zo snel al, dacht Maas, is zelfs de herinnering aan het sterven van een mens opgeruimd. Voor die man was het de laatste en meest dramatische gebeurtenis uit zijn leven, voor ons een hinderlijk oponthoud van een uur. Daarna gaat het leven verder. Hier was iemands leven geëindigd, realiseerde hij zich toen hij als een van de eersten langs de plaats van het ongeluk moest rijden. Zijn oog viel op een bloedspoor, dat glinsterde in het licht van een koplamp. Zijn maag draaide om toen hij iets zag drijven in het dunne laagje vocht. Het kon van alles zijn. Even later haalde hij de vrachtwagen in waarop hij het vernielde bestelbusje en stukken motorfiets herkende. De voorzijde van het busje was afgeschermd met een wit laken.

Het was een afschuwelijke rit. Maas kon de beelden van het ongeluk niet van zich afzetten. Hij reed ook voorzichtiger dan hij doorgaans deed. Laat die avond arriveerde hij in de stad en passeerde een lege telefooncel. In zijn jaszak voelde hij wat losse dubbeltjes en kwartjes. Hij kon dus telefoneren. Maar hij zou het kort houden.

“Met Bertha Regtop.”

“Hoi, met mij.”

“Wat bel je laat.”

“Ik heb drie kwartier stilgestaan bij een ongeluk.”

“O, vervelend. Ik heb nog eens nagedacht over samenwonen.”

“Kan dat een andere keer? Ik ben nogal van streek door dat ongeluk. Er was een motorrijder bij betrokken.”

“Dood?”

“Behoorlijk. Het was geen pretje.”

“Vervelend. Maar nog even over dat samenwonen...”

“Hé, ik houd het even kort. Ik wil mijn bed in.”

“Ik vind niet dat we het moeten doen.”

“Wat?”

“Samenwonen zonder te trouwen.”

“Mag dat een andere keer?”

“Wat is er toch met je?”

“Dat zeg ik je: ik ben nog een beetje van streek en ik ben moe. Ik wil naar bed.”

“Het was toch geen bekende van je?”

“Wie?”

“Die motorrijder!”

“Wat maakt dat nou uit? Er is iemand dood en de situatie is zo onwerkelijk.”

“Onwerkelijk?”

“Ja. Onwerkelijk. Je staat daar met een lange rij auto's te wachten tot de weg weer vrij is en op vijftig meter van je ligt een dood mens. Wat is een leven waard als het door één onvoorzichtigheid voorbij kan zijn. Voorgoed. Wat heeft het opvoeden van kinderen voor zin als ze door één fout weggerukt kunnen worden? Dan is het toch allemaal zonde van de tijd? Zinloos? Ik ben bang geworden. Ik heb vanavond geleerd dat het leven zo breekbaar is, dat ik me afvraag wat de zin ervan is, Bertha. Ik voel me als een mier die de stoep oversteekt en gedachteloos wordt doodgetrapt door een voorbijganger. Onbedoeld. Eén krak en je bent weg. De voetganger merkt het niet eens. Het mag toch niet zo zijn dat een mens zijn uiterste best doet om goed te leven en iets op te bouwen, maar met een klap verdwijnt omdat hij één tegenligger over het hoofd ziet? Dat klopt toch niet, Bertha? We zijn toch meer dan een mier op de stoep? Waar doen we het allemaal voor?”

Maas was zijn emoties niet de baas. Hij voelde zich diep bedroefd door het voorval dat hij ongevraagd had moeten aanschouwen en waarin hij zich had ingeleefd, maar in Bertha vond hij een niet-begrijpende gesprekspartner.

“Nou zeg, jij bent gauw in de put”, reageerde ze bot. “Die jongen reed te hard en had misschien wel gedronken. Wat bedoel je nou? Had je nog iets voor hem willen doen of zo?”

“Nee, hij was op slag dood. Maar de situatie is zo onwerkelijk. Snap je niet wat ik bedoel? Ben ik de enige die dat vindt?”

“Inderdaad, ik snap niet goed wat je bedoelt. Maar dat heb ik wel vaker. Soms begrijp ik je gewoon niet.”

Maas keek zwijgend in de ruit van de telefooncel. Door het felle neonlicht in de benauwde ruimte en de donkere achtergrond van de nacht, was het glas als een spiegel. Hij zag zijn eigen bedroefde, onbegrepen gezicht en de zware telefoonhoorn tegen zijn linkeroor. De geluiden die daaruit kwamen verstond hij niet en de geluiden die hij erin sprak werden niet begrepen. Moedeloos keek hij in het zwarte gat van de nacht. “Mijn kwartjes zijn op”, loog hij, om het gesprek te kunnen beëindigen. “Ik bel je morgen.”

“Leest iemand deze krant?”

“Ja, ik. Afblijven!”

Geschrokken van de felle reactie sloeg Maas het ochtendblad dicht. “Alsjeblieft hoor. Neem me niet kwalijk. Hij lag hier gewoon op tafel.”

“Hij lag opengeslagen. Dan weet je dat iemand hem aan het lezen is.”

Abe was ooit verguld geweest met de komst van zijn broertje, maar sinds Maas een eigen mening had ontwikkeld, was de liefde bekoeld. Hij nam het zijn jongere broer kwalijk dat hij zijn weekenden doorbracht bij Bertha en niet met hem. Het broertje waar naar hij had uitgekeken en dat hij zou leren voetballen, ging zijn eigen weg en dat stoorde hem.

Abe wist hoe overgevoelig Maas was en hoe hij soms dagenlang kon piekeren over een voorval of opmerking. En vals besloot hij er misbruik van te maken.

“Ik heb over je gedroomd”, begon hij pesterig.

“Over mij?”

“Ja. Je werd begraven.”

“O, leuk!”

“Je was plotseling doodgefallen. Op je zesentwintigste nog maar.”

“Jong zeg.”

“Dat vond iedereen. Je lag heel sereen in een kist van donker hout met witte zijden bekleding. Heel realistisch allemaal.”

Maas hield zich flink, maar Abe kende hem goed en zag hoe zijn kleine broer in gedachten verzonk. Tot aan zijn 27ste verjaardag zou hij zich de droom van zijn broer herinneren en bang zijn voor een vroege dood.

De bond van garagebedrijven zocht een medewerker voor het tijdschrift van de vereniging, De BOGAbode. Maas wilde nog altijd onderzoeksjournalist worden en besloot te solliciteren.

“Dus je hebt gewerkt bij Autoblik?” Hoofdredacteur Gé Lijstervelt tuitte zijn lippen en knikte goedkeurend. “Wat heb je er zoal geschreven?”

“Eén verhaal”, antwoordde Maas naar waarheid.

“Dat is niet veel”, schrok de hoofdredacteur.

Hij was een weke man van middelbare leeftijd met te veel vet op vreemde plaatsen, dat meetilde als hij zich bewoog. Door de inname van ruime hoeveelheden alcohol hadden zich op zijn neus en wangen rode aders gevormd die van zijn gezicht een wegenkaart maakten met veel bochtige trajecten. Zijn ogen puilden uit en stonden waterig. Daardoor leek hij permanent in huilen uit te barsten. Zijn handdruk had slap en weifelend aangevoeld. Wat Maas niet wist, was dat Lijstervelt zich wel hoofdredacteur noemde, maar dat in werkelijkheid niet was. Op zijn visitekaartje stond ‘redactiechef’. De directeur van de bond van garagebedrijven had hem gestraft voor zijn problemen met de fles. Dat hij ze daardoor verergerde, zag de directeur niet in. Of hij zag het wel en genoot ervan.

Lijstervelts hand trilde een beetje, viel Maas op, maar hij besloot er niet naar te kijken. Hij wilde zijn gesprekspartner niet in verlegenheid brengen. Na een kort onderhoud besloot de hoofdredacteur hem aan te nemen als leerling-journalist. Leerling-journalist! Maas glom ervan. Hij kon de volgende maandag al beginnen.

“Verkoop je ziel maar aan de duivel”, zeurde het in zijn hoofd. “Je wilde toch onderzoeksjournalist worden? Vergeet het maar: je wordt propagandist. Je mag juichverhalen schrijven voor de garagehouder.”

Maas had geen journalistieke ervaring en Lijstervelt had geen zin om hem in te wijden in het vak. Wat hij zocht was een enthousiaste knaap die de vervelende klussen voor hem zou opknappen. Bovendien merkte Maas snel waarom Lijstervelt bedenkelijk had gekeken toen hij hem informeerde over het ontbreken van een rijbewijs: de hoofdredacteur bezocht elke receptie in de branche en was na afloop niet in staat zijn auto naar behoren te besturen. Maas werd dan ook, gefinancierd door de werkgever, versneld op rijles gestuurd. Binnen zes maanden slaagde hij voor de rijvaardigheidstest en kon hij zich melden bij de afdeling rijbewijzen van het provinciehuis, de plek waar hij zijn loopbaan was begonnen.

“Zegt u het maar.”

“Ik ben Maas Minderman en ik kom voor een rijbewijs.”

“Dat is tweeëntwintig gulden vijftig.”

“Ja.”

“Hebt u een geldig legitimatiebewijs? Drie recente pasfoto's?”

“Ja, heb ik. Alstublieft.”

“Dank u wel. Wordt over drie weken thuisgestuurd.”

“Ik dacht dat ik er even op kon wachten.”

“Nee hoor.”

“Ik heb hier gewerkt en ik weet dat dat mogelijk is.”

“Dan moet u vijftien gulden extra betalen.”

“Is meneer Melsert er nog?”

“Nee, die zit ziek thuis.”

“Ernstig?”

“Geen idee. Overspannen of zo.”

“Ron Rozendaal?”

“Die is vrij vandaag. Vijftien gulden alstublieft. Dan kunt u er op wachten.”

Maas zei niets, legde vijftien gulden op de balie en hoopte tevergeefs op een invoelende reactie.

“Wacht u even?”

Na veertig minuten meldde de man zich en legde het roze rijbewijs op de balie. Maas vouwde het document open, bekeek zijn portretfoto en vergat zijn teleurstelling over de behandeling. Hij

had een rijbewijs en dat maakte hem een volwaardig inwoner van de provincie. Hij was wettelijk gerechtigd een auto te besturen en Lijstervelt bood hem die gelegenheid met hoge frequentie. Dat hij daardoor meer chauffeur was dan leerling-journalist deed hem niet wezenlijk. Hij begon het autorijden prettig te vinden en Lijstervelt was een makkelijke baas. Tussen het rondrijden van de hoofdredacteur door mocht hij korte stukjes schrijven voor het tijdschrift en daarin kreeg hij behendigheid en aardigheid. Het waren, kortom, profijtelijke tijden.

“Rij jij?”

Maas wist dat de vraag zou komen. Achtelooos pakte hij de sleutels van Lijstervelt aan en opende het portier. Het leek erger dan andere keren. Zuchtend liet de hoofdredacteur zich in de passagiersstoel zakken en er ontsnapte hem een kleine boer. In deze ontluisterende staat had Maas hem niet eerder meegemaakt. Hij bewonderde zijn chef juist om diens beheerste levenshouding. Ondanks zijn drankprobleem en daardoor aftakelende gezondheid was Lijstervelt altijd plichtsgetrouw, gesoigneerd en goed gekleed. Op zijn werk was niets aan te merken.

“Moet ik je niet naar huis rijden?” informeerde Maas bezorgd.

“Naar huis? Breng me maar gewoon naar kantoor”, reageerde Lijstervelt vermoed.

Maas vond het onverstandig, maar drong niet aan.

“Wat vond je van de persconferentie?” vroeg hij, voor de vorm. Maar Lijstervelt leek hem niet te horen.

“Zo gaat het in het leven”, sprak hij zacht. “Je doet je best op school, je vindt schrijven en auto’s leuk en je wordt autojournalist. Mooi toch?”

Maas keek opzij en zag de trieste grimas waarmee zijn chef die woorden had uitgesproken. Omdat hij de auto moest invoegen op de snelweg, reageerde hij niet.

“Dan trouw je een leuke meid en blijkt dat ze geen kinderen kan krijgen”, leek Lijstervelt meer tegen zichzelf dan tegen Maas te praten. “Ook niet erg. Maar je wordt ouder, de leuke meid wordt een zure vrouw, je komt thuis, je eet om zes uur, kijkt televisie, drinkt

koffie en gaat slapen. Uit verveling neem je een drankje. En nog een drankje. En voor je het weet neem je meer drankjes dan goed voor je is en vindt de baas dat je ongeschikt bent om zijn blaadje te represi... te re.. te vertegenwoordigen. En uit balorigheid neem je nog een drankje. En je neemt een drankje op het personeelsuiteje. Het kan je allemaal niet meer bommen en je noemt de baas een lul. Nee... een dróplul. Dróplul, zei ik. Weet je, Pim Veerman, wat ik jou eigenlijk vind? Ik vind jou een droplul. Dat zei ik. Einde carrière. Dus neem je een drankje.”

Maas voelde zich ongemakkelijk met de sombere dronkemanspraat op de passagiersstoel en reed ongemerkt harder dan hij anders deed.

“Hebben we haast?” onderbrak Lijstervelt zijn monoloog, zoals een dementerend patiënt in de vroege fase van zijn ziekte onsamenhangende gedachtesprongen afwisselt met heldere momenten.

“O, sorry”, verontschuldigde Maas zich. Hij keek op de teller en zag dat hij meer dan 150 kilometer per uur reed. “Ik zal wat gas terugnemen.”

“Ja, doe dat”, vervolgde Lijstervelt, allengs moeizamer pratend. “Neem wat gas terug. Het heeft toch allemaal geen zin.”

“Kom op”, probeerde Maas, zonder nadere duiding, maar Lijstervelt reageerde niet. “Droplul zei ik en dan heeft het allemaal geen zin meer. Pim Veerman, je bent een droplul. Dat zei ik. Ha! Het was eruit voor ik er erg in had. Droplul. Hoe verzin ik het. Ik gebruik dat woord anders nooit. Hij werd rood en draaide zich om. Met zijn gouden vullingen. En zijn glas sherry. En zijn filtersigaret. En zijn zijden choker. En zijn pochetje. En zijn gouden bril. De droplul. Pas op voor die auto.”

“Hoeveel jaar moet je nog?” Maas had weinig levenservaring en meende dat hij zijn passagier kon helpen door het gesprek naar een vrolijker niveau te tillen.

“Wat?”

“Hoeveel jaar moet je nog werken?”

“Wat? O! Eh... nog zeven jaar. Dan ga ik heerlijk met pensioen. Lekker uitrusten op de bank. Beetje televisie kijken, koffie drinken, krantje lezen...”

Maas had wel eens gehoord dat dronken mensen met dubbele tong praten, maar Lijstervelt deed dat werkelijk, viel hem op.

“Biertje erbij?” probeerde hij hem tot relativering aan te moedigen.

“Biertje erbij”, herhaalde Lijstervelt de woorden vlak. “Misschien. ’s Avonds, voor het slapen gaan. Een kleintje, voor de smaak. Zo gaat dat in het leven. Zijn we er al?”

“Nog even”, antwoordde Maas, op de toon van een wakkere jongeman die de koe bij de horens vat, “zal ik je toch niet liever thuis afzetten?”

“Nee, nee, nee”, hield Lijstervelt af. “Ik ga nog even wat dingen doen.”

De volgende dag las Maas een foutloos verslag van de persconferentie die zij hadden bijgewoond. Lijstervelt had zich, hoewel Maas hem in een deplorable staat had afgezet, achter de schrijfmachine gezet en plichtsgetrouw zijn werk gedaan.

“Samenwonen? Geen sprake van. Dat wil je vader absoluut niet.” Maas had het onderwerp voorzichtig ter sprake gebracht, maar Commerina had haar oordeel snel paraat. Niet alleen mevrouw Regtop wierp haar man in de strijd om haar omgeving te manipuleren. Commerina deed hetzelfde. Terneergeslagen keek hij naar het verschoten tafelkleed in de woonkamer en plukte er een achtergebleven broodkruimel uit. Met zijn duim schoot hij hem van de tafel.

“Dus wat moeten we dan?” vroeg hij mat.

“Wat moeten we dan?” herhaalde Commerina de vraag, alsof die niet gesteld had mogen zijn, “je zou een katholiek meisje kunnen zoeken en daarmee trouwen.”

“Lekker makkelijk”, vond Maas, “ik ken geen katholiek meisje en met Bertha wil ik verder.”

“Bertha is gereformeerd.”

Maas kende zijn moeder al geruime tijd, maar elke keer verbaasde hij zich over de verbeteringen die zich rond haar mond vormden als het geloof ter sprake kwam. Ze pakte haar breiwerk op en hervatte grimmig de productie van een lindegroene muts voor de winter. Voor Commerina was het onderwerp afgehandeld.

“Mijn ouders willen echt niet dat we ongehuwd gaan samenwonen.” Bertha klonk gedecideerd. “Als ik naar Holland kom, zullen we moeten trouwen. Er zit niets anders op.” Maas had haar gebeld. Zoals zo vaak was hij om half elf de straat opgegaan om een telefooncel te zoeken waar hij, zij het tegen betaling van een substantiële som aan kwartjes, ongestoord kon praten met zijn verre vriendin. Bij voorkeur fietste hij naar het plein bij de markt, waar vier cellen naast elkaar stonden. Er was er meestal een vrij, zodat hij zich niet opgejaagd voelde door een andere beller. Hij verbeelde zich altijd dat een wachtende man of vrouw een gesprek moest voeren dat veel dringender was dan het zijne. Er lag iemand op sterven, er moest dringend een dokter komen en hij sprak met Bertha over niemendalletjes. Hij was ook bang dat iemand, het wachten beu, de deur van zijn cel zou opentrekken en nare dingen zou roepen. Hij was geen held. Deze avond was het kil en hij had geen zin om ver van huis te gaan. Op het plein in zijn buurt was een telefooncel. Hij had het nummer van Bertha gedraaid, dat hij inmiddels uit zijn hoofd kende en de reactie van zijn moeder gemeld.

“Trouwen? We zijn krap twintig. We hebben alleen het geld van het pensioenfonds en verder niets. Daarvan moeten we een huwelijksfeest geven en een huis inrichten. Dat kan toch niet?”

“Dat is toch voldoende?” vond Bertha. “En als je van me houdt, wil je met me trouwen.”

“Dat wel”, reageerde Maas weifelend, “maar we zijn nog een beetje jong.”

“Vind ik niet zo’n probleem hoor. Ik ben er wel aan toe om op mezelf te gaan wonen.”

“Dat doe je toch al?”

“Ik bedoel dat ik weg wil uit Zeeuws-Vlaanderen. Naar Holland.”

“Ik snap niet dat onze ouders zo’n punt maken van dat samenwonen. Hebben ze dan liever dat we veel te jong trouwen?”

“Ik denk dat ze gelijk hebben. Als we voor elkaar bestemd zijn, zullen we op een dag toch wel trouwen. Dan kunnen we het net zo goed meteen doen. Het hoeft toch geen duur feest te zijn?”

Het was gaan regenen en Maas was in beslag genomen door de inhoud van het gesprek. Daardoor had hij de rij wachtenden naast de telefooncel niet opgemerkt. Nadat hij zijn derde peuk in de bosschages had geschoten, trok een verregende man resoluut de deur open en vroeg Maas indringend of het gesprek nog lang ging duren. Hij was erg geschrokken en had de verbinding snel verbroken. In gedachten verzonken liep hij terug naar huis. De miezerige regen doorweekte zijn jas, zijn haar en zijn hemd, maar hij merkte het niet. Hij zag geen andere uitweg dan met Bertha in het huwelijk te treden, maar dat vooruitzicht maakte hem bang. Ze waren kinderen en Maas raakte dat ondefiniceerbare gevoel maar niet kwijt. Het gevoel alsof hij een fuik binnenzwom. Een fuik die smaller werd naarmate hij verder dreef, tot ontsnappen niet meer mogelijk was.

Maas droomde zelden, maar deze nacht bestond hij uit een oog. Een oog, en niet meer dan dat. Een oog dat hulpeloos de wereld inkeek. Hij had geen mond om te praten, geen hand om te handelen en geen been om te lopen. Het oog lag op een dressoir, dat tegen de muur stond van een scharrig ingerichte kamer. Alles wat hij kon was recht vooruitkijken en hij zag een fel brandende kolenhaard, een Amsterdamse school Libertystoel met de rugleuning in horizontale stand, een radio waarvan het niet wist of hij was ingeschakeld en een tafel met een versleten kleed.

Om beurten kwamen Commerina, Abe en Bertha de kamer binnen en vertelden het oog wat het moest doen, maar het had geen oren om te horen. Het kon alleen kijken, maar het begreep wel wat ze deden. Het zag Commerina praten met een man in een lange zwarte jas. Ze maakte een handgebaar langs haar keel en richtte haar vinger op het oog. De man knikte begrijpend en pakte een kistje van Commerina aan, dat hij onder zijn jas stopte. Het was het kistje uit het boekenkastje in de voorkamer, zag het oog. Het oog zag Abe gebogen over een vel papier aan tafel zitten. Met een grijns op zijn gezicht schreef hij er iets op. 'Aanmelding', las het oog. En iets met 'oorlog'. Nu en dan keek Abe naar het dressoir en lachte dan vals. In een hoek van de kamer sprak Bertha met een

man in een zwarte pij. Ze strekte haar rechterarm, boog haar hand zo ver ze kon naar haar toe, tot hij bijna haaks op haar onderarm stond en keek goedkeurend naar een ring aan haar hand. Daarna wees ze iets aan in een boek. De man met het habijt sloeg het dicht en het oog zag de voorzijde. ‘Gods Voorzienigheid’, stond er met sierlijke gouden letters op gedrukt. Toen Bertha opstond zag het oog een bruidsboeket in haar hand. En ze droeg een lange witte jurk. Daarna vertroebelde het zicht, want het oog trilde en werd vochtig door een wolk wierook die in zijn richting blies. Het oog wilde weglopen van de man in de lange zwarte jas, maar het kon geen stap verzetten. Het probeerde het vel papier van de tafel te pakken, maar het had geen handen. En het riep dat de man in de zwarte pij moest verdwijnen, maar het bracht geen geluid voort.

Opeens zwaaide de deur van de kamer open. Er stormde een verwilderde man binnen. Het water droop van zijn hoofd, in stralen liep het van zijn jas tot op de vloer, waar het een snel aangroeiende plas veroorzaakte. Of het nog lang ging duren, wilde hij weten. Hij liep met een brandende sigaret op het oog toe.

Drijfmat was Maas wakker geschrokken. Hij had zijn handen vastgepakt en aan zijn benen gevoeld en middenin de donkere nacht had hij geluisterd of hij zijn eigen woorden kon verstaan. Zijn hart pompte als een op hol geslagen stoommachine, zijn hoofd leek te barsten, alsof iets van binnenuit immense druk uitoefende op zijn schedelwand. Iets dat naar buiten wilde.

“Je moet mijn vader bellen!” Bertha klonk gebiedend, zoals vaker.

“Hoezo?” wilde Maas weten. Hij had zijn gebruikelijke wandeling naar een vrije telefooncel gemaakt en haar nummer gedraaid. De bel was vier keer overgegaan voor ze de hoorn opnam.

“Toen je wegreed, zat er een scheur in je jas.”

Maas schrok. Zijn lange jas was blijven haken achter het tuinhekje. Hij had er geen aandacht aan geschonken. Maar Bertha had hem voor de kennismaking met haar vader op het hart gedrukt een ferme handdruk te geven en verzorgde kleding te dragen.

“Heeft je pa er iets van gezegd”, vroeg hij bezorgd.

“Dat weet ik niet, maar ma wel.”

“En die heeft het tegen jou gezegd.”

“Ja, zo is ze. Ze zei dat pa er zich wel aan gestoord zou hebben.”

“Maar je pa heeft er zelf niets van gezegd.”

“Dat doet er toch niet toe? Je moet hem bellen en je excuses aanbieden.”

“Excuses aanbieden?”

“Zo is hij nu eenmaal.”

“Hij heeft misschien helemaal niets gezien!”

“Dat doet er niet toe. Je moet je goeie wil tonen.”

“Dat vind ik vreemd.”

“Regtop.”

“Goedenavond, met Maas. Alles goed met u?”

“Lafaard!”, klonk het in zijn hoofd. “Je doet ook werkelijk alles wat anderen je opdragen, is het niet?” Maar Maas probeerde zich te concentreren op het gesprek.

“Met mij wel”, hoorde hij Regtop antwoorden. “Maar ik stond op het punt om naar bed te gaan. Dus hou het kort. Waarom bel je?”

“Ik heb begrepen dat mijn jas gescheurd was toen ik de vorige keer bij u wegreed. Ik had het niet gezien en ik wil er mijn excuses voor aanbieden.”

“Ik heb dat niet gezien Maas, maar fijn dat je even belt. Heb je al nieuw werk? Je wilde toch verkassen?”

Opgelucht dat het incident met de scheur in de jas zo snel was afgehandeld, ging Maas graag in op de wending die Regtop gaf aan het gesprek.

“Nog niet, maar ik ben uitgenodigd voor een onderhoud op het kantoor van de ambtenarenbond. Die zoekt iemand voor het verenigingsblad.”

“De christelijke bond?”

“Nee, de algemene.”

“Ik ben lid van de christelijke.”

“Dat vermoedde ik wel. Maar die heeft geen vacature.”

“De katholieke ook niet?”

“Volgens mij niet.”

“Kijk daar nog eens. De algemene is socialistisch. Ze hebben zelfs last van afdelingen met communistische sympathieën, hoor ik op vergaderingen.”

“Ik zal er op letten”, beloofde Maas in een poging het onderwerp te laten rusten.

“Maar het is goed dat je opkomt voor het overheidspersoneel”, oordeelde Regtop. “Ik ben voorzitter geweest van de afdeling Oostburg en ik heb heel wat misstanden gezien. Mensen die op zaterdagochtend moesten werken en geen extra uren kregen uitbetaald.”

“Het lijkt me nuttig werk”, besloot Maas. “Nuttiger in elk geval dan wat ik nu doe bij de bond van garagehouders. Die zijn alleen maar uit op geldverdienen en klanten oplichten. Bij een vakbond kan ik wantoestanden aan de kaak stellen en onrecht bestrijden. Maar ik zie dat mijn kwartjes op zijn. Ik moet ophangen.”

“Dat is goed. Fijn dat je even belde. Laat Bertha je jas repareren en succes met solliciteren. Je kunt mijn naam noemen als ze om referenties vragen.”

“Fijn, dank u. Welterusten.”

“Mijn naam noemen als ze om referenties vragen”, herhaalde Maas smalend het aanbod van Regtop, terwijl hij de deur van de telefooncel openduwde. “Alsof iemand in Den Haag zo’n meteropnemer uit Zeeland kent. Wat dénkt hij wel niet?” En met Bertha moest hij indringend spreken: als zij niets had gezegd, had hij niet voor schut gestaan tegenover zijn aanstaande schoonvader. Nijdig smeed hij de deur van de telefooncel dicht. In zijn woede keek hij niet naar de grond. Daar had een viervoeter met buikloop het minder bruikbare deel van zijn dagmenu achtergelaten.

“Gad-ver-dam-me”, liet hij zijn blik over de onderzijde van zijn schoen gaan. “Gad-ver-dam-me! Tyfushonden! Waarom zit toch áltijd álles tégen!”

Maas ging vaker dromen en de dromen werden beklemmender. Hij bevond zich in donkere ruimten, waarvan hij de uitgang niet kon vinden. Met een gescheurde jas rende hij over perrons en werd achtervolgd door mannen in het zwart. Hijgend werd hij wakker. Bertha had vastgehouden aan haar wens om naar Holland te ver-

huizen en zowel moeder Regtop als Commerina gebruikten hun echtgenoten om ongehuwd samenwonen van de kinderen te verhinderen. Bertha legde zich graag neer bij dat verbod en Maas was te volgzzaam om in verzet te komen. De huwelijksdag was niet meer af te wenden.

“Vanochtend is onze collega en vriend Gé Lijstervelt in het ziekenhuis overleden.” Directeur Veerman probeerde er bedroefd bij te kijken. “Hij is vannacht onwel geworden en opgenomen.” Hij keek de verzamelde medewerkers niet aan, maar las zijn boodschap van een vel papier. “Om half zes is hij gestorven aan de gevolgen van een tweede hartaanval. We zijn een zeer gewaardeerd collega kwijtgeraakt, een man met bijzondere capaciteiten en een plichtsbetrachting die ons allen tot voorbeeld zou moeten strekken. We zullen Gé” - hier keek Veerman een ogenblik de grote zaal van het BOGA-pand in en perste een druppel traanvocht uit zijn ogen - “Gé allemaal vreselijk missen, ik misschien nog wel het meest. Ik heb niet alleen een collega verloren, maar ook een vriend. Een vriend met wie ik vele goede jaren heb doorgebracht. In mindere mate zal voor velen in deze ruimte hetzelfde gelden. Ik wil jullie vragen een ogenblik stilte in acht te nemen.”

“Droplul”, fluisterde Maas, als stil erbetoon aan Lijstervelt.

Veerman draaide er tenminste niet omheen. “Maas”, opende hij, “ik vind je een beste knul, maar je bent te jong om Lijstervelt op te volgen. Ik heb bovendien niet het idee dat je veel van hem hebt opgestoken, behalve hoe je moet rondtoeren met een beschonken verslaggever. Je kan kiezen: je vertrekt of je gaat de knipselkrant verzorgen.”

Een dag na de bekendmaking van Lijstervelts overlijden was Maas bij de directeur geroepen. Op weg naar de met veel hout betimmerde bestuurskamer had hij de aard van de boodschap al bevroed. Hij had best wat geleerd van de overleden hoofdredacteur, mooie stukken geschreven en waarderende reacties ontvangen. Maar Veerman strafte hem weinig subtiel voor zijn trouw aan de chef. Hij realiseerde zich dat het weinig zin had om zijn directeur

tegen te spreken en dus maakte hij een snelle afweging. Het vooruitzicht van een rustig bestaan als knipselkrantredacteur was geen slecht alternatief, leek hem. Hij zou het wel een tijdje volhouden en misschien zou hij worden aangenomen bij de ambtenarenbond. Dan was het leed snel geleden. Daar zou zijn carrière als onderzoeksjournalist beginnen. Dat was een uitgemaakte zaak.

“Ik begrijp het, meneer”, reageerde hij gespeeld deemoedig. “Ik heb inderdaad te weinig van het vak geleerd. De knipselkrant lijkt me een mooie uitdaging.”

“Dat is dan afgesproken”, rondde Veerman weifelend af. Hij bekeek Maas indringend of hij hem niet kon betrappen op een grimas of andere lichaamstaal die duidde op cynisme of oneerbiedigheid, maar Maas slaagde er in zijn neutrale houding te bewaren. “Je kunt vandaag beginnen. En haal veel nieuws uit buitenlandse tijdschriften. De krant lezen we zelf wel.”

Het waren niet de beste maanden voor Maas. Het vullen van de knipselkrant kostte hem weinig moeite, maar leverde niet veel op. Niet aan arbeidsvreugde, niet aan vakkennis en niet aan salaris. Bovendien ergerde hij zich aan de instructies van Veerman, een zelfingenomen, autoritaire man met kwalijke politieke ideeën. Die eiste de directeur terug te zien in de keuze van de stukken die Maas uit kranten en tijdschriften knipte. Steeds minder voelde hij zich er op zijn plaats, maar de aanstelling bij de ambtenarenbond liet op zich wachten. Er werd getwijfeld aan zijn inzicht in maatschappelijke verhoudingen.

“Dus u bent katholiek en nu wilt u trouwen in een dienst van de gereformeerde kerk. Begrijp ik dat goed?” De predikant, die zich had voorgesteld als dominee Snaets, bekeek Maas somber knikkend.

“Dat is inderdaad ons verzoek”, antwoordde hij gewillig. Iets anders kon hij er niet van maken.

“Ik ben bang dat zoiets heel moeilijk wordt”, vervolgde de predikant. Hij koos zijn woorden zorgvuldig. “Voor een huwelijksdienst moeten beide partners lid zijn van de gereformeerde gemeente en u bent geen lid. U bent niet eens hervormd, is het niet?”

“Nee”, antwoordde Maas besmuikt, “niet eens hervormd. Ik

ben katholiek gedoopt, maar eigenlijk ben ik dat ook niet, want ik heb de kerk afgezworen.”

“Zo”, monsterte de predikant hem, “de kerk afgezworen. Dat is een hele stap.”

Valt wel mee hoor, wilde Maas zeggen, maar hij hield zijn mond.

“Ik ben bang dat ik u dan niet van dienst kan zijn.” De predikant sloot de schrijfmap die hij had klaargelegd, ongebruikt en keek Bertha met moede ogen aan.

“Voor u spijt het me nog het meest”, sprak hij. “U voldoet aan de voorwaarden.”

“Betekent dit dat we niet kunnen trouwen?” Tegen beter weten in hoopte Bertha op een gat van erbarmen in het betonnen kerkreglement, maar de predikant schudde slechts zijn hoofd en lette er zorgvuldig op dat hij gepast somber keek.

“U voldoet aan de voorwaarden. U voldoet aan de voorwaarden.” Chagrijnig herhaalde Maas de woorden van de predikant toen hij de kerkdeur achter zich had dichtgetrokken en ze de zonovergoten straat betraden. Hij keek Bertha hulpeloos aan. “Wat nu?”

Hij werd bijna aangereden door een jongen op een lawaaiige bromfiets, die hem iets onaardigs scheen toe te roepen. “We zouden nog langs de priester van jouw parochie gaan. Misschien kan hij ons helpen”, probeerde Bertha boven het geluid uit te komen.

“Ik ben benieuwd”, reageerde hij obstinaat. “Die man ziet me aankomen. Ik kom nooit in de kerk. Straks kunnen we niet trouwen omdat niemand ons mot. Gaan we toch nog ongetrouwd samenwonen.”

Bertha keek hem bestraffend aan. “Denk maar niet dat mijn vader dat accepteert. Dan gaat het gewoon niet door en kan ik in dat stomme Zeeland blijven wonen.” Zwijgend stapten ze op de Zündapp 198cc.

“Dus jullie willen trouwen, maar jullie hebben allebei een ander geloof. Zeg ik het zo goed?” De priester keek hen beurtelings aan.

“Inderdaad”, reageerde Maas als eerste. “We dachten aan een oecumenische dienst, maar referendaris Snaets voelt

er niets voor. Nu zitten we met onze handen in het haar.”

“Referendaris? Je bedoelt predikant”, corrigeerde Bertha hem bits.

Kapelaan Longespee knikte nadenkend. Zijn gezichtsuitdrukking stond al sinds de begroeting op begripvol en hij sprak met zalvende stem. En hij nam er de tijd voor. Hij nam er verdomd de tijd voor.

“Het is mooi dat jullie willen trouwen”, sprak hij na een lange pauze, waarin hij het knikken had gecontinueerd zoals het pluche hondje met het verende kopje op de hoedenplank van sommige auto’s. “Veel jongeren van tegenwoordig kiezen ervoor om samen te wonen zonder Gods genade te hebben afgesmeekt.”

“Dat is precies wat we niet willen”, onderbrak Bertha zijn woorden venijnig. De geestelijke keek verstoord op.

“Dat is mooi”, zei hij, “maar laat me mijn zin even afmaken.”

Bertha bloosde.

“Ik zie helaas wel een probleem.” De priester pauzeerde op nieuw en keek Bertha en Maas weer om beurten aan. Daarna vervolgde hij: “En dat probleem is dat de katholieke kerk het verbiedt om twee mensen in de echt te verbinden die niet hetzelfde geloof aanhangen. Bertha zal katholiek moeten worden.”

Ze keek Maas verstoord aan en beet op haar lippen.

“Ik denk niet dat mijn ouders dat zullen goedvinden”, sprak ze tot de priester. “Mijn vader al helemaal niet.” Daarna, tot Maas: “Kun jij niet gereformeerd worden? Voor jou maakt het toch niets uit. Je bent niet eens katholiek.”

Longespee bleef rustig. “Ik ben niet op de hoogte van de mogelijkheden voor andersdenkenden om gereformeerd te worden”, begon hij vriendelijk, “maar met uw laatste opmerking ben ik het niet eens.” Wijzend op Maas, maar pratend tot Bertha: “Je aanstaande man staat wel degelijk ingeschreven als lid van de katholieke kerk.”

“Maar hij doet er niets aan”, wierp ze tegen.

Maas zuchtte diep. “Zitten we hier nou om te praten over de vraag of ik katholiek genoeg ben of willen we een huwelijk regelen?” liet hij zijn ergernis de vrije loop.

“Maas heeft wel een beetje gelijk”, viel de priester hem bij. “Het is niet van belang of Maas elke zondag in de kerk zit en ter communie gaat. Die tijd hebben we gehad. Dit zijn de jaren zeventig, de kerk is geliberaliseerd. De vraag is of Maas is gedoopt en ingeschreven staat als lid van de parochie. En beide is het geval. Van jou, Bertha, kan ik dat niet zeggen, dus ik mag jullie van de moederkerk niet in de echt verbinden, hoezeer me dat ook spijt.”

Hulpzoekend keek Maas de priester aan, maar die had zijn ogen nog op Bertha gericht. Ze hilde niet, zag hij, maar het scheelde niet veel. “We kunnen dus gewoon niet trouwen”, stelde ze verbeteren vast. “Dankzij die starre ouders, die vasthouden aan hun stomme geloof.”

“Daar komt het wel op neer”, bevestigde Longespee, “maar het geloof is niet iets stoms.”

“Wel als het het geluk van andere mensen in de weg staat.”

Haar waterige ogen waren groot en vijandig, zag Maas.

“Is er echt geen oplossing?” deed hij een wanhoopspoging.

“Ik zie maar één oplossing”, sprak Longespee na een korte denkpauze. Hij had daarbij zijn hoofd achterover laten vallen en zijn handen schrap gezet op de armleuning, als een ter dood veroordeelde op de elektrische stoel, die wacht tot de stroomstoot het leven uit hem brandt.

“Ik ken een dominee. Hier in de stad. Ik zal hem bellen en vragen wat hij vindt van een oecumenische dienst. Jullie trouwen dan niet officieel voor de kerk, maar er is wel een kerkelijke plechtigheid. Ik zal hem vragen of hij daaraan wil meewerken.”

“Een oecumenische dienst”, veerde Maas op, “dat is precies wat we willen!”

“Ho, wacht”, temperde Longespee zijn enthousiasme. “Jullie wilden formeel voor de kerk trouwen. Dát kan niet.”

Om beurten keek Maas de priester en Bertha aan. “Ik begrijp het niet. Wat doen we dan in de kerk?”

“Er is een kerkelijke plechtigheid”, antwoordde Longespee.

“Ik begrijp het nog niet hoor”, reageerde Bertha verongelikt. “Zijn we dan getrouwd of niet?”

“Jullie worden getrouwd door een ambtenaar van de burgerlijke

stand”, legde Longespee geduldig uit. “En je komt naar de kerk om je liefde voor elkaar te betuigen tegenover God.”

“Maar de kerk zet dat niet in de boeken als een huwelijk”, dacht Maas te begrijpen. “Zoiets ja”, knikte Longespee goedkeurend.

“Dat accepteert mijn vader nooit”, stelde Bertha gedecideerd. “En jouw moeder ook niet”, beet ze Maas toe.

“Het is de vraag of jullie ze dat moeten melden.” Verrast keken de twee Longespee aan. De priester trok zijn wenkbrauwen op en boog licht voorover.

“Niet melden?” was Maas verbaasd. “Hoe bedoelt u?”

“Er is een mooie kerkdienst”, schetste de priester, alsof hij de vindplaats van een verborgen schat uit de doeken ging doen, “met zang en gebeden. Jullie geven elkaar ringen en het jawoord. Voor alle aanwezigen zijn jullie in de kerk getrouwd. Niemand weet dat het huwelijk in geen van beide registers zal worden ingeschreven. Is dat erg?”

“Voor een man van God bent u behoorlijk doortrapt.” In zijn enthousiasme flapte Maas het er uit voor hij over zijn woorden had nagedacht. Longespee bleef vriendelijk kijken, maar zijn reactie waarschuwde Maas dat hij zijn hand niet moest overspelen. “We kunnen natuurlijk ook uit elkaar gaan met de vaststelling dat de katholieke kerk niets voor u beiden kan betekenen.”

Maas begreep het signaal. Deemoedig verontschuldigde hij zich voor zijn woorden en ze namen afscheid in de hoop dat het huwelijk kerkelijk kon worden ingezegend.

Na een paar bewolkte en winderige dagen, scheen onverwacht de zon. Maas was slaperig naar het raam gelopen en hij had de weersverandering met verbazing en tevredenheid vastgesteld. Hij had de nacht doorgebracht in de bovenwoning die Bertha en hij na het huwelijk zouden betrekken. De etage lag in een straat bij het Koningsplein. Ooit was dat een majestueus plein met grote vijvers waarin goudvissen zwommen, maar de verloedering had ook hier toegeslagen. De vissen crepeerden of waren gestolen en het water lag vol met afval van omwonenden en passanten. De gemeentelijke plantsoendienst had er ten einde raad een kraak-

en smaakvrij grasveld van gemaakt, dat werd omgeven door een kniehoog hek. Het hield niemand tegen, zeker niet de buurtjongens die er dagelijks voetbalden en het gras en de omringende struiken vernielden.

De woning lag op de eerste etage en was bereikbaar via een smalle, met stroken rood en grijs linoleum beplakte houten trap. De kamers waren gehorig en moesten worden opgeknapt, maar Maas was er blij mee. Het was geen sinecure om een betaalbare woning in de stad te vinden en de honderdvijftig gulden maandelijkse huur was op te brengen.

Hij had verrassend goed geslapen. Misschien wel dankzij de pillen met plantenextracten 'voor een gezonde nachtrust', die Maas op voorspraak van Bertha bij de drogist had gehaald. Vandaag was zijn trouwdag, realiseerde hij zich. Om half elf zou de taxi voorrijden en hem naar zijn ouderlijk huis brengen. Daarna zou een gezelschap ouders, broers, zussen en aangetrouwde familie naar het stadhuis vertrekken. Vervolgens zou een oecumenische huwelijksceremonie worden gehouden in de kerk. Kapelaan Longespee had zijn best gedaan en dominee Fulps Lugtigheid overgehaald mee te werken aan de dienst. Het was vroeg. Maas had nog een ogenblik om over de situatie na te denken. Hij was nauwelijks ouder dan twintig jaar en hij ging trouwen. Tegenwerpen hadden niet tot resultaat geleid. Zijn ogen dwaalden naar de overzijde van de straat, waar een heer op leeftijd in borstrok voor het raam ging staan. De man keek lusteloos de straat in, krabde drie keer nadrukkelijk aan zijn buik en draaide zich om.

"Opmerkelijk", zei Maas zachtjes in zichzelf, "de huizen aan de overkant van de straat zien er prachtig uit. Mooie gevels, zorgvuldig gerestaureerd. Het lijkt alsof ik in een chique straat woon. Maar als ik de straat oversteek, me omdraai en naar het huizenblok kijk waar ik zelf woon, dan slaat de schrik me om mijn hart. Dat deel van de straat ziet er armetierig uit. Vervallen en verzakt. Wie is er nou beter af: de mensen aan de overkant die in mooie huizen wonen of wij, die weliswaar in slecht onderhouden krotten wonen, maar uitzicht hebben op die mooie huizen? Woon ik in een mooie straat of in een vervallen straat? Wat is waar-

heid?” Hij moest grinniken om zijn filosofische overpeinzingen.

Een prozaïsch tafereel bracht hem terug in de werkelijkheid. Beneden trok een aangeliijnde hond zijn baasje over het trottoir. Het beest stopte bij de op de stoep geparkeerde Zündapp Bella van Maas en tilde demonstratief zijn linkerpoot op. Een korte straat urine spetterde uiteen op het voorwiel van de scooter. De man keek er onbewogen naar. Een vrouw met boodschappentas stak de straat over, bedacht zich, en keerde om. “Portemonnee vergeten”, vermoedde Maas. “Of strijkijzer aan laten staan.” Bij de hoek stapte een man uit zijn auto en meldde zich bij een woning. In zijn linkerhand hield hij een imposante map papieren. “De verzekeringsman”, fantaseerde hij. “Of iemand van de waterleiding.” Hij had pret om zijn vrijblijvende beschouwingen.

De zon scheen nu vriendelijk in zijn gezicht en hij genoot van de milde nazomerwarmte. Op deze plek zou zijn leven zich voorlopig afspelen, realiseerde hij zich. Hij keek de kale kamer in. Er stonden dozen en blikken verf. Ze zouden één stoel hebben om op te zitten, de rest van het meubilair bestond uit fruitkisten en tweedehands kussens. Een armoedig zootje, stelde hij gelaten vast. Gelukkig was de afkoopsom van het pensioenfonds voldoende geweest om een wasmachine, een koelkast en een kooktoestel te kopen. Het bed hadden ze overgenomen van eerdere bewoners.

Hij waste zich, net als thuis, aan de wastafel. Met tegenzin smeerde hij een boterham. Trek had hij niet, maar het zou een lange dag worden. Als hij maar heel kleine hapjes zou nemen, bleef het ontbijt misschien wel binnen, hoopte hij.

“In de oorlog waren we blij geweest met zo’n ontbijt”, imiteerde hij de stem van Commerina. Toch moest hij na de eerste hap zo hevig kokhalzen dat hij de rest van schrik onaangeroerd liet staan. Wel dronk hij het lauwe kopje thee met veel suiker, dat hij eerder had klaargezet. Daarna was het tijd voor het trouwkostuum. Voorzichtig schoof hij het uit de plastic hoes. “Deftig hoor”, sprak hij zichzelf toe, terwijl hij het colbert bekeek. Langzaam trok hij de broek aan, alsof hij bang was het kledingstuk te scheuren. Het was een rib uit zijn lijf geweest. Onder de knie liepen de broekspijpen wijd uit, naar de mode van de tijd. De

omslagen bedekten zijn voeten van de hiel tot de tenen. Toen hij het laatste knoopje dichtdeed, merkte hij hoe ruim de broek om zijn taille zat. In de winkel viel het nog mee, maar kennelijk was hij weer afgevalven. "Een kleinere maat verkoop ik u niet", had de winkelier hem gezegd, "want dan worden de broekspijpen te kort." En met een schalkse knipoog had hij toegevoegd: "Zeker op een trouwdag moeten we niet te zuinig zijn met pijpen."

Het was geen chique kledingzaak geweest. Maas had hem schaaachtig aangekeken, uit beleefdheid gelachen en 'tja' gezegd. Hij schoof de plastic riem die hij op de markt had gekocht door de lusjes en sloot de gesp op het laatste gaatje, waardoor de broek strak maar rommelig om zijn middel zat. Het zou wel een raar gezicht zijn, dacht hij, maar om zekerheid te krijgen ging hij op zoek naar een spiegel. Nergens hing er nog een, maar hij herinnerde zich het plastic medicijnkastje dat ze bij een winkel in huishoudelijke artikelen hadden gekocht. De voorkant van het kastje bestond uit twee spiegeldeurtjes. Moeizaam wrikte hij het uit de kartonnen verpakking waarin het was aangeschaft. Pats! Met een schelle klap viel de inhoud op de houten vloer en rinkelend verspreidde zich het glas van de deurtjes over de grond. "Gadverdamme!" vloekte hij. "Jezus Christus, teringzooi! Gadverdamme! Waarom moet mij dat nou weer overkomen! En juist vandaag!"

Tierend en zwelgend in zelfmedelijden ging hij op zoek naar een bezem of een ander huishoudelijk hulpmiddel om de glaszerven op te vegen, maar hij vond niets bruikbaar. "Dat komt dan wel", mopperde hij tegen de ravage op de vloer, "ik moet opschieten, want de taxi komt zo."

Nerveus beende hij door de kamer. Elke vijftien seconden wierp hij een blik op de straat. Eindelijk zag hij een grote, zwarte auto van Amerikaanse fabricaat voor het huis stoppen. Dat moest 'm zijn. De chauffeur nam niet de moeite om de taxi te parkeren en liet de wagen met draaiende motor middenin de smalle straat staan. "Verdomme", schrok Maas, "andere auto's kunnen er zo niet langs. Straks gaan ze toeteren en nemen ze het mij kwalijk dat de straat is geblokkeerd. Slecht begin." Hij nam haastig een laatste slok thee, griste van de formica keuken-

tafel het bruidsboeket, dat hij een dag eerder had opgehaald bij bloem- en tuincentrum Flor de Luna in de Weissenbruchstraat, en snelde de trap af.

“Goedemiddag. Mooie dag, nietwaar?”

De chauffeur hield het achterportier open om Maas te laten instappen. Hij deed het snel. “Goeiedag. Ja, prachtig”, antwoordde hij. “Verrassend warm voor augustus.”

“Mooie dag om te trouwen”, droeg de chauffeur bij.

“Zegt u dat wel.” Het was geen dialoog van Tsjechov.

Maas voelde zich ongemakkelijk op de brede, gecapitonneerde achterbank van de bruidsauto. Voorzichtig legde hij het boeket naast zich neer. De taxi zoefde de straat uit en hij verbaasde zich over de stilte in het interieur, de kracht van de motor en het beschaafde tikken van de clignoteur. De zonnige stad gleed geruisloos langs zijn raam. “Mooie auto”, voegde hij de chauffeur toe.

“Mag ook wel”, vond deze, “als je er elke dag in moet rijden.”

De rest van de rit door de stad legden ze zwijgend af.

“Hier is het”, wees Maas uiteindelijk zijn geboortehuis aan. Snel ontgrendelde hij het portier, want hij voelde zich opgelaten als de bestuurder de deur voor hem zou openen. Hij was maar net op tijd: de man stond al naast zijn auto.

“Zo. Zie ik u straks terug.” De chauffeur was geen causeur.

Nerveus opende hij het tuinkek en belde aan. “Vreemd eigenlijk”, schoot het door hem heen, “dat ik de huissleutel al zo snel moest inleveren.”

Bertha zag er toegetakeld uit. Het door lang bruin haar omlijste poppengezichtje dat hij kende, was veranderd in een onnatuurlijk volwassen vrouwengezicht waarboven twee decimeters, door chemicaliën gefixeerd haar torende.

“Hoe vind je haar?”

De kapster aan wier handen de creatie was ontsproten, keek hem verwachtingsvol aan. “Tja, hoe vind je haar”, had Maas binnenpret, “we hebben weinig keuze: het groeit”, maar hij besloot de grap achterwege te laten, want mensen lachten zelden om zijn flauwe woordgrappen. Hij loog dus: “Prachtig.”

Inwendig vervloekte hij de kapster en zijn aanstaande bruid die zich had laten verminken. “Wat vind je van de Stefanotis?” Bertha straalde, dus Maas begreep dat hij nog iets prachtig moest vinden, maar hij wist niet wát.

“Dat Stefan er ook is...?” probeerde hij stuntelig.

“De Stefanotis, malle. De bloemen in mijn haar.”

“Afzichtelijk”, dacht hij, maar hij begreep dat dat geen aardig antwoord was. Op een doordeweekse dag al niet, dus zeker niet op de ochtend van zijn trouwen. Een feestdag, per slot van rekening.

“Verrassend”, zei hij daarom. “Heel verrassend.”

“Ik twijfelde, maar de kapster zei dat het bij dit kapsel past.”

“Zij zal het wel het beste weten.”

“Dus je vindt ze mooi?”

“Ja, ja, ja. Heel mooi.” Hij wilde weg.

“Ik ga eens even in de spiegel kijken.”

“O, over spiegel gesproken”, haakte hij onhandig in, “ik heb de spiegeldeurtjes van ons medicijnkastje gebroken. Je weet wel.”

Verschrikt keek ze hem aan. “Een gebroken spiegel betekent ongeluk. Weet je zeker dat hij kapot is?”

“Er lagen duizend scherven op de vloer, dus ik ben bang van wel”, meende hij zich er met een kwinkslag vanaf te kunnen maken, maar Bertha was van streek. “Dat betekent zeven jaar ongeluk”, sprak ze traag, alsof ze de jaren telde, en ze keek hem bezorgd aan. “Dat is geen goed begin.”

“Het is maar een spiegel hoor”, vond Maas, maar dat was niet de juiste toon. Bertha boog zich naar hem toe en fluisterde: “Er zijn dingen in dit leven waar wij geen weet van hebben.”

“O?” reageerde Maas verbaasd. “Vertel.”

“Ja, maak maar grapjes. Je zult zien dat we zeven moeilijke jaren krijgen.”

Toen ze wegliep voelde Maas een koude rilling via zijn schouders, over zijn armen naar zijn handen trekken. Het zou van de zenuwen kunnen zijn. Of van een tochtvlaag. En het leek alsof er iets ging verzitten in zijn hoofd. Maar dat zou verbeelding zijn.

De dag na het huwelijk was koud en minder zonnig. Vroeg in de nacht waren ze thuisgebracht door Dijk en Waling, haar stille echtgenoot die de kost verdiende als laborant in een Leids ziekenhuis. Hij had Maas ooit, op een grijze zaterdag in november, rondgeleid door zijn werkruimte. Hij had gewezen op de snijtafel en lades met lijken geopend. Veel had hij niet gezegd. In de kille kelder met rijen plastic zakken had hij zijn arm om de schouder van Maas gelegd. “Mensen die hun lichaam nalaten aan de wetenschap.” En het had als een oprechte waarschuwing geklonken toen hij zei: “Maak die fout nooit, jongen. Laat je netjes begraven.”

Waling zou jong sterven. De laden met verongelukte pubers, verbrande kinderlijkjes, doodgespoten heroïnehoertjes en ongeboren vruchten, zouden hun tol eisen in de vorm van drank. Veel drank. Te veel drank. Maar dat wist hij op die grijze zaterdag in november niet en ook niet in die vroege huwelijksnacht.

“Allemachtig”, had hij gedacht toen hij de rommel zag waarin het jonggehuwde paar thuiskwam. “Wat een vreselijk begin van een huwelijk.” Maar hij had dapper gelachen toen Maas zijn Bertha over de drempel had gedragen en in de woonkamer als een zak aardappels had laten vallen. Het was alles bij elkaar een mooie dag geweest, vonden ze allemaal. De zon had geschinen, Longespee en Fulps Lugtigheid hadden een indrukwekkende dienst voor twee heren opgevoerd en pa Regtop had plechtstatig gesproken over liefde, trouw en het bouwen van een woning. “Een project dat vergelijkbaar is met een huwelijk en dat begint bij de fundering en eindigt met de binnenmuren.”

Maas had ernstig geknikt, hoewel hij de metafoor niet begreep, maar misschien had Regtop slechts de gelegenheid te baat genomen om zijn bouwplannen te visualiseren en viel er niets te begrijpen. Ze hadden allemaal gefigureerd in een toneelstuk dat Het huwelijk van Bertha en Maas heette. De dienaren Gods acteerden of ze het paar in de echt verbonden en iedereen had gedaan of het werkelijkheid was. Moe was hij in slaap gevallen, nadat hij een laatste blik had geworpen op het kapsel van Bertha, dat als een krakende suikerspin op haar kussen lag. Hij was vroeg ontwaakt en had zijn zorgen geteld. Het huis moest worden opgeknapt, hij

moest ander werk vinden, hij was nog altijd niet overtuigd van de wijsheid van zijn huwelijk en hij had geen geld. Omdat hij de slaap niet meer kon vatten was hij de woonkamer ingelopen om van achter het raam het leven in de straat beneden hem te bespieden. Een late krantenjongen vulde brievenbussen met het ochtendblad en een vroege kantoorbediende verliet zijn huis aan de overkant. Op de hoek van de straat waren mannen in werkkleding bezig met het plaatsen van een bord. Gemeente-arbeiders, zag Maas, want ze laadden zand en gereedschap van een vrachtwagen, waarop de gehavende tekst 'Geme n ewe ken' zichtbaar was. Het was een rond bord, maar de voorkant bleef voor hem verborgen. Na een aantal onderbrekingen van de werkzaamheden, waarin koffie was genuttigd, sigaretten waren gerookt en werkoverleg was gevoerd, gingen twee mannen in spreidstand tegenover elkaar staan. De paal, waaraan het bord was bevestigd, tussen hen in. Geconcentreerd pakten ze hem vast en als polsstokhoogspringers die zich voorbereiden op hun sprong, keken ze een ogenblik geconcentreerd naar de grond. Daarop verzetten ze zorgvuldig hun handen en keken elkaar ernstig aan. Vervolgens draaiden zij de paal met krachtige bewegingen de grond in. Daardoor zag Maas bij elke halve slag die zij maakten de voorzijde van het bord. "De straat krijgt eenrichtingverkeer", draaide hij zich naar Bertha, maar er kwam geen reactie. Maas grinnikte in zichzelf. "De straat krijgt eenrichtingverkeer", herhaalde hij zijn eigen woorden zachtjes. "Wij komen hier wonen en de straat krijgt eenrichtingverkeer. Mooie symboliek."

's Middags zouden Klaaske en Beer komen schilderen, schoot hem te binnen. Dat was prettig, want hij zag er tegenop om alleen met Bertha te zijn.

"Zullen we Chinees eten halen?" Ze waren niet erg opgeschoten, want Bertha was moe, Maas had onhandig een blik muurverf omgeschopt, waarna de plakkerige smurrie moest worden opgeveegd en Beer en Klaaske waren laat gearriveerd omdat ze in de verkeerde bus waren gestapt.

"Uitsteekbaar idee Maasbach", reageerde Beer opgelucht, want eten had verre zijn voorkeur boven werken. Ze namen de bestel-

ling van de zussen op en wandelden keuvelend de straat in. “Ik geloof dat er aan de andere kant van het plein een afhaalchinese zit”, dacht Maas te weten. Maar hij had het mis. Ze zwierven door straten die hij niet kende en ze gaven de moed haast op. “Als je geen Chinees zoekt, struikel je erover en als je er wél een zoekt zijn ze onvindbaar”, stelde Beer lacherig vast. Maar Maas vloekte om het hem aangedane onrecht. Uiteindelijk kregen ze een veelbelovende lichtreclame in het vizier. ‘Open’ knipperde het neonlicht uitnodigend. Aan beide zijden van de ingang was een miniatuur pagode opgesteld, zodat er geen vragen zouden rijzen over de aard van de binnen aangeboden spijzen. ‘Peking’, las Beer ten overvloede en met aanzwellend enthousiasme op de etalageruit van het etablissement. “We zitten goed Manusman. Ten aanval!”

De klandizie hield niet over en snel stonden ze buiten met twee witte plastic tassen waaruit de geuren van de oosterse keuken opstegen. De maaltijd zou bestaan uit een klont rijst, kapotgekookt vlees en ‘iets met eieren’.

Het was een lange voettocht naar huis en Maas raakte buiten adem. Bij het binnenlopen van de straat waar zijn etagewoning was gevestigd, moest hij zich aan de muur vasthouden om niet te vallen.

“Gaat het niet goed, Maasbach?” schrok Beer.

“Ik ben duizelig”, ademde hij zwaar. “Het draait voor mijn ogen en ik zie wazig.”

“Ga even op de stoep zitten”, adviseerde Beer. “Je ziet wit.”

“Ik krijg haast geen lucht.”

Beer zag de angst in Maas’ ogen. Hij had een tas met eten op de grond gezet en zijn linkerhand wreef met korte schokjes over zijn borst.

“Het is je hart toch niet?”

Hij keek Beer verontrust aan, maar antwoordde niet.

“Zal ik een dokter bellen? We zijn bijna thuis.”

“Wacht maar even”, zuchtte Maas. “Het zal zo wel weer gaan. Het is de spanning, denk ik.”

“Ik zou het toch even in de gaten houden”, adviseerde Beer. Maas knikte en stootte zijn adem met korte pufjes uit. “Het gaat al beter.”

“Zo, zijn jullie er eindelijk?” De begroeting door Klaaske was niet hartelijk. “We werden ongerust.”

“Maas is niet goed geworden”, probeerde Beer haar irritatie weg te nemen. “Het lijkt wel iets met zijn hart.”

“Met zijn hart? Laat me niet lachen”, hoorden ze Bertha vanuit de keuken roepen, “dan piept hij wel anders.” Ze pakte de plastic tas met eten en keek Maas bestraffend aan. “We zijn laat naar bed gegaan. Dat is alles. En je moet wat meer bewegen. Je zit de hele dag op je kont. Je bent nu zeker ook met die scooter gegaan.”

“Nou nou”, vond Beer, “je mag wel iets bezorgder zijn om je man. Je hébt hem nog maar net. Het zag er echt niet goed uit.”

“Hij stelt zich aan”, wist Bertha. “Kom, laten we gaan eten. Het zal wel koud geworden zijn.”

Verbaasd keek Beer Klaaske aan, maar hij zei niets. “Ja, laten we gaan eten”, vond ook Klaaske. “Misschien is zijn bloedsuikerspiegel te laag.”

“Fijn, al die dokters om je heen”, probeerde Beer de sfeer met een kwinkslag te ontgiften. Maar Maas kon er niet om lachen. Zwaar zuchtend zat hij aan de eettafel en zei niets. “Wil je wat drinken?” vroeg Beer bekommerd, maar Maas schudde nee en maakte met zijn linkerhand een wegwerpgebaar.

“Gezellig hoor!”

Maas kromp ineen. Hij kende die toon. “Je moeder, Maas!” kraaide het in zijn hoofd. “Je moeder! Bertha is je moeder! Je bent getrouwd met je moeder! Ha ha ha, wat een mop! Je moeder! Je bent getrouwd met je moeder. Ha ha ha!”

“Hyperventilatie”, diagnosticeerde de geconsulteerde arts gedeideerd. “Vaker last van gehad? Kortademigheid, steken in de borst, duizelig gevoel?”

“Niet dat ik me herinner”, antwoordde Maas aarzelend. “In elk geval niet in deze mate.”

“Een reactie van het lijf”, legde de arts uit. “Je loopt in het bos en opeens sta je oog in oog met een tijger. Alles in je lichaam zet zich schrap. Je spieren spannen zich, want je moet vechten

met een tijger. Of vluchten. Je hart gaat sneller pompen, want er moet bloed naar je armen en benen. Dat gebeurt er.”

“Er is weinig bos in mijn buurt en er zijn al helemaal geen tijgers”, probeerde Maas zijn zorgen te relativëren, maar de arts keek hem strak aan. “Natuurlijk niet. Er is geen tijger. Je lichaam doet dus niets met die opgebouwde spanning, die extra zuurstof en die alertheid. Daardoor krijg je die verschijnselen. Wat jij moet doen is vaststellen wie of wat de tijger is waarvoor jij op de loop wilt. En natuurlijk ziet die tijger er niet uit als een tijger.”

“Bertha!” schoot het door zijn hoofd. “Bertha, huwelijk, verplichtingen, fuik. Tijger.”

“Ik geloof dat je al iets op het spoor bent”, zag de arts, goedkeurend knikkend, en hij schreef een recept uit dat de patiënt moest geruststellen. “Ga daar aan werken, zoek zondig hulp bij een deskundige en neem voorlopig elke dag één tablet van tien milligram Seresta, een onschuldig kalmeringsmiddel. Ik geef je een recept mee waarmee je veertien dagen vooruit kunt. Maar onthoud dat het een lapmiddel is, dat alleen de symptomen bestrijdt. Je moet de oorzaak aanpakken. Zoek de tijger in je leven en zorg ervoor dat die dreiging verdwijnt.”

Getroost pakte Maas het papier aan, gaf de arts een hand en stapte naar de deur. Met de kruk in zijn hand draaide hij zich om. “Dus het is absoluut zeker niets met mijn hart of mijn hoofd?”

“In de geneeskunde zijn maar weinig dingen zeker”, antwoordde de arts zonder Maas aan te kijken. “Je klachten kunnen ook wijzen op een lekkende hartklep of een hersentumor, maar daaraan moeten we niet in eerste instantie denken. Als de klachten aanhouden gaan we verder zoeken. Probeer eerst die tijger te verjagen. Mevrouw Van Bérkhóven!!!” In de wachtkamer stond een gezette dame zuchtend op.

Een lekkende hartklep of een hersentumor. Zoiets moest een arts niet tegen Maas zeggen. Het verhaal over de tijger had hem kort gerustgesteld, maar de hypochonder die hij was, pakte de mogelijkheid van een ernstige kwaal met gretigheid op. Het leek wel of zijn hart steeds een slag miste en eigenlijk was zijn gezichtsvermogen de laatste tijd wel minder geworden. Zag hij niet dubbel als hij televisie keek? Hij besloot het thuis onmiddellijk te controleren.

De maanden verstreken, zoals maanden verstrijken wanneer het leven monotoon en voorspelbaar is. Maas werkte op het kantoor van de algemene ambtenarenbond, schreef artikelen over de slechte arbeidsomstandigheden van vuilophalers en straatvegers. Bertha had werk gevonden in een bejaardenhuis. Veel gebeurde er niet, of het moet de toename van het aantal hyperventilatie-aanvallen zijn, waaronder hij gebukt ging. Een paar keer kwam de huisarts aan de deur en Maas maakte kennis met de verschillende specialismen in het ziekenhuis. Toch verdwenen de klachten niet en Maas maakte zich zorgen. Het was nooit uit zijn gedachten geweest, maar steeds nadrukkelijker herinnerde hij zich de droom van Abe: Maas zou niet ouder worden dan 26 jaar en dat moment naderde onontkoombaar.

Op begrip van Bertha konden hij en zijn angsten niet rekenen. Zij beklagde zich tegenover Klaaske dat hij zich aanstelde en op een negatieve manier om aandacht vroeg. Klaaske had geluisterd en was over iets anders begonnen. Het populair-wetenschappelijke boekje dat Maas had aangeschaft om begrip voor zijn kwaal te kweken, had ze aangepakt en op de keukentafel gelegd. Ze zou het een keer doornemen, beloofde ze.

“Ik begrijp de mensen niet”, begon hij, “ik begrijp ze werkelijk niet. Waarom zijn er mensen die de herfst mooi vinden? Of de winter? Alles is dood of gáát dood! Is de zomer niet het enige seizoen dat er toe doet? Zijn mensen niet geschapen om in hun blote bast in de zon te zitten. Met dertig graden, windstil en een wolkenloze hemel?”

Maas draaide zich op zijn buik en liet drie straaltjes dun zand tussen zijn vingers door lopen. Het was een zomerse dag en ze waren vroeg naar het stille strand gegaan, aan de zuidkant van de Scheveningse haven, waar weinig vertier was en dus minder in trek bij badgasten.

“Seizoenen zijn goed”, vond Bertha. “Je waardeert de lente meer als je eerst de kou van de winter hebt gevoeld.”

“Flauwekul”, murmelde Maas, en hij draaide zich op zijn zij, met zijn gezicht naar Bertha. “Seizoenen betekenen dat een

mens driekwart van zijn leven in de kou en de nattigheid zit. Ik vind dat zonde van de tijd.”

Ze reageerde niet en Maas' aandacht werd getrokken door een voor de zomerse temperatuur te dik aangeklede man, die gebiologeerd leek door een gebeurtenis aan de duinrand. Omdat de schittering van de zon hem verhinderde goed zicht op de man te krijgen, zette hij zijn zonnebril op. Hij leek iets uit een glazen bak te pakken en op het zand te zetten. “Wat is dat voor zonderling”, attendeerde hij Bertha op het tafereel.

“Laat een ander toch joh, ik lig even te lezen”, reageerde ze, niet erg liefderijk. Ze kon steeds minder van hem velen.

Nieuwsgierig geworden stond Maas op en wandelde door het warme zand naar de duinrand. “Goeiedag. Sorry dat ik u lastigval, maar mag ik vragen wat u aan het doen bent?”

De man keek hem verstoord aan en wees met een slap handje in de richting van de bak aan zijn voeten. “Bezig met deze diertjes.”

“Diertjes?” Maas keek nauwlettender in de bak en zag verspreid over de zanderige bodem een tiental keverachtige beestjes schuiven.

“Wat een viezigheid”, dacht hij. “Ah, kevertjes!” zei hij.

“Bladkevertjes, om precies te zijn”, verduidelijkte de man. “Roodgezoomde duingoudhaantjes.”

Maas schoot in de lach. “Roodgezoomde...”

“Duingoudhaantjes”, vulde de man gepikeerd aan. “Een beestje dat met uitsterven wordt bedreigd.”

“Wat bent u nu dan aan het doen?” wilde Maas weten.

“Ik zet ze terug in de natuur”, antwoordde de man, welwillend, omdat hij meende dat Maas serieus geïnteresseerd was. “Ik heb ze gevangen, bijgevoerd en bestudeerd. En nu zet ik ze terug in de natuur.”

“Mooi werk”, vond Maas, “maar waarom juist dit kevertje?”

“Omdat dit bladkevertje bijna is uitgestorven. In Nederland leven er nog negentien. In landen om ons heen vaak nog minder.”

“Negentien? Zo weinig!?” Het precieze aantal verbaasde Maas. “Is het dan niet gevaarlijk om ze terug te zetten?” wilde hij weten. “Hier worden ze doodgetrapt door de badgasten.”

“Dat zou zonde zijn”, vond de man ook, “maar ik ben God niet.

Als ze bij mij in een bakje zitten, zijn ze onttrokken aan de natuur.”

Met een mengeling van waardering en ongeloof keek Maas hem in de ogen, maar de ogen keken niet terug. Teder plaatste de man een takje groen in het mulle zand. “Zo, dan hebben ze wat te eten”, leefde Maas geënthousiasmeerd mee, maar de man reageerde bestraffend. “Dit is niet om te eten. Er zitten nog wat larven onder de bladeren. Als die uitkomen bestaat de kans dat de populatie groeit.”

“Tot wel dertig”, telde Maas snel. “Tot wel dertig”, hoopte de man ook, monotoon.

“Is dit uw hobby?” was Maas geïnteresseerd geraakt.

“Hobby?”

“Werk?”

“Ik ben bioloog. Gespecialiseerd in bladkevers. Het roodgezoomde duingoudhaantje is heel bijzonder. Hij heeft zes voeten met vijf leden, maar het vierde voetlid is klein en verborgen in het lobvormige derde lid. Kijk maar, hier zie je het.”

Maas zag een kevertje ondersteboven liggen aan de voet van een kleine zandhelling en wild trappelen met zijn zes voetjes. Het leek hem geen intelligent beestje en hij begreep waarom het met uitsterven werd bedreigd. “Die komt nooit meer op zijn voetjes”, vermoedde hij.

“Best kans van.” De bioloog keek bezorgd naar het wild trappelende diertje. Het kwam niet overeen, alsof een te zwaar geladen rugzak hem aan de grond hield. “Ik zal hem voor deze ene keer een zetje geven”, sprak de bioloog met lichte tegenzin. “Ze zijn al met zo weinig.”

“Een beetje God mag u wel zijn”, moedigde Maas hem aan. “Interessant werk. Doet u het al lang?”

“Dertig jaar”, antwoordde de bioloog, terwijl hij voorzichtig het in nood verkerende diertje op zijn poten zette.

“Dertig jaar?” Maas was onder de indruk.

“Eigenlijk langer”, vulde de man aan, “maar dertig jaar met het roodgezoomde duingoudhaantje.”

Maas knipperde even met zijn ogen. “Dertig jaar met dit kevertje?”

“Jazeker”, glunderde de man. “En geen dag verveeld.”

“Dat geloof ik”, reageerde Maas, maar het leek hem tijd om op te stappen. “Veel plezier nog met uw levenswerk”, nam hij afscheid en moeizaam ploegend door het hete mulle zand stapte hij terug naar Bertha. Die lag op haar buik en las de Libelle. Toen ze hem zag aankomen kneep ze haar ogen dicht tegen het felle tegenlicht en begroette hem. “Die zonnebril staat je stoer. En als je een beetje gekleurd bent valt het niet op dat je zo mager bent.” Ze bedoelde het aardig.

“Dat zou mooi zijn, ik bespreek het met mijn man. Goienavond.” Maas besteedde de houten trap van de etagewoning en hoorde Bertha een telefoongesprek beëindigen.

“Hoi!”

“Hoi.”

“Wie was dat?”

“Onze huisbazin. Ze heeft plannen om te verkopen en wil met ons praten.” Bertha stond op van de stoel naast de telefoon en nam routineus zijn begroetingskus in ontvangst.

“Interessant. Hoeveel wil ze er voor hebben?”

“Dat wist ze niet. We moesten een bod doen.”

Hij was gaan zitten en acteerde een man van de wereld. “Dan moeten we maar niet te hoog gaan zitten. Er zijn misschien geen andere kandidaten en het is natuurlijk wel een oud huis. Alles kraakt en de muizen lopen over tafel.”

“Hè getsie”, reageerde Bertha. “Hou toch eens op met die vieze praatjes.”

“Vieze praatjes? Ik ging vannacht naar de wc en er vlogen er wel vijf weg.”

“Dat meen je niet!”

“Helaas wel.”

“Vijf?”

“Vijf. En als je er vijf ziet, zitten er honderd.”

“Hoe weet je dat?”

“Dat heb ik wel eens gehoord. Het gaat op voor ratten, dus waarschijnlijk ook voor muizen.”

“We moeten een kat hebben.”

“Wat? Je háát katten!”

“Ja, maar we moeten toch iets doen?”

“Dus omdat ik begin over muizen, moeten we opeens een kat hebben?”

“Is dat gek?”

“Nogal. Ik heb je er nooit over gehoord.”

“Ik heb wel eens een muis gezien, maar als er vijf rondlopen vind ik het vies worden.”

“We kunnen toch gif strooien? Of muizenvallen plaatsen?”

“Dat vind ik zielig.”

“Als een kat ze pakt is het niet zielig?”

“Die pakt ze niet. Muizen ruiken dat er een kat is en blijven dan weg.”

Die avond parkeerde Maas de Zündapp 198cc voor het huis van mevrouw Brouwer, kattenpensionhoudster van middelbare leeftijd in de Trompstraat.

“Mijn vrouw heeft gebeld. Over een kat.”

“Ah ja, u komt er een uitzoeken. Heeft u voorkeur? Ze zijn allemaal vrij van vlooiën en de katers zijn gecastreerd. Deze bijvoorbeeld is heel lief.”

Maas keek zijn ogen uit. In de penetrant geurende parterrewoning liepen wel dertig katten, schatte hij. Sommige dieren kwamen op hem af en streken hun kopjes en ruggen langs zijn spijkerbroek, andere verdwenen snel via het kattenluik naar de tuin. “Hij ziet er lief uit”, vond Maas, “maar is hij niet wat oud?”

“Hij is een zij”, corrigeerde mevrouw Brouwer, teleurgesteld door Maas’ gebrekkige kattenkennis. “Kijkt u maar.”

“Ik zie het”, jokte Maas, zonder goed te kijken. Hij vond het bekijken van achterwerken om het geslacht van een dier vast te stellen een genante bezigheid.

“En ze is nog maar drie jaar. U zult er lang plezier aan beleven. Hè Nouschka?”

“Nouschka?”

“Zo heet ze. Het is een schat.”

“Vangt ze ook muizen?” wilde Maas weten.

“Muizen? Dat weet ik niet hoor. Ik heb geen last van muizen, dat begrijpt u.”

“Zullen we Nouschka dan maar doen?” stelde Maas voor. Hij wilde weg en had geen zin in een langer verblijf in het eigenaardig geurend kattenasiel en zag op tegen een verdere keuring van de aanwezige dieren.

“Ik vind het prima. Dan krijg ik 25 gulden van u. Wilt u een mandje lenen om Nouschka veilig naar haar nieuwe huis te brengen?”

“Dat is misschien het beste”, ging Maas akkoord. “Dan breng ik het vanavond nog terug.”

“Nou, daar is ze.” Voorzichtig zette hij de mand met Nouschka op de kamervloer. Bertha zakte door haar knieën en wierp een aarzelende blik naar binnen. “Doe jij hem open? Ik ben bang van katten.”

“Jezus”, gromde Maas, “Dat wil een kat hebben en is bang om een deurtje open te doen. Kom beest, ga maar op jacht. Voorlopig kopen we geen kattenvoer.”

Tegen Bertha: “Ik breng die mand meteen terug. Dat ding stinkt als de pest.”

Twintig minuten later was hij terug.

“Zo. Zullen we nog eten?” riep hij tijdens het bestijgen van de trap, “ik verga van de honger.” In de kamer trof hij Bertha huilend op de grond. Haar volle gewicht drukte op roerloze, van doodsangst verstijfde Nouschka. “Ben je daar eindelijk?” keek ze hem met betraande ogen verwijtend aan. “Ik zit al een kwartier met dat beest.”

“Wat is hier gebeurd?” schrok Maas.

“Ze heeft een muis gevangen”, trilde haar stem. “Een jonkie, volgens mij.”

“Prachtig toch?” keek Maas haar niet-begrijpend aan, “waarom huil je dan?”

“Je had het moeten zien”, bibberde ze. “Volgens mij heeft ze zijn kop erafgebeten.”

Maas verloor een deel van zijn onverschrokkenheid, maar hield zich flink.

“Waar ligt die dan?”

“Dat weet ik niet. Ik kon niet langer kijken.”

Met tegenzin kroop hij op zijn knieën de kamer door en vond achter het gordijn het strompelend restant van een muis. Het diertje was lichamelijk intact, maar in geestelijke nood. Trillend verzette het met tussenpozen een van zijn vier poten en kwam daardoor met schokjes, als een miniatuurrobot, van zijn plaats. Maas had geen idee hoe hij het getraumatiseerde diertje uit huis kon verwijderen. “Is dit het?” vroeg hij daarom aan Bertha, in de hoop dat zij een oplossing aandroeg.

Met een hand voor haar mond kwam ze schoorvoetend naar het slachtoffer toe en barstte opnieuw in snikken uit. “Nee, deze leeft nog en zijn kopje zit er nog op.”

“Weet je zeker dat zijn kop er af was?”

“Ik geloof het wel.”

“Geloven, geloven”, bromde Maas, “was hij er nou af of niet?”

“Dat wéét ik niet”, gilde Bertha hysterisch. “Ik kon het niet goed zien. Het gebeurde allemaal heel snel.”

Nouschka wist zich bevrijd van de greep van Bertha en kwam nieuwsgierig naderbij. Ze keek geïnteresseerd en met weinig mededogen naar haar trillende slachtoffer en maakte aanstalten om een nieuwe ronde stoeien aan te vangen. “Ga wég, rótkat”, schreeuwde Bertha schor, waarna het dier zich vol onbegrip uit de voeten maakte.

“Wat nou: rotkat?” Verontwaardigd keek Maas Bertha aan. “Jij wilde een kat omdat er muizen zitten. Onze Nouschka is voortvarend aan het werk gegaan en jij vindt het een rotkat!”

“Ja. En ze moet weg.”

“Wég? Ik heb haar net gehááld!”

Er was met Bertha niet te redeneren. Nog diezelfde avond reed Maas opnieuw tweemaal zijn Zündapp 198cc van zijn huis naar het kattenpension van mevrouw Brouwer en terug.

“En dit is uw briefje van 25. Het is hetzelfde biljet, denk ik.”

“Nee hoor, houdt u dat maar. U kunt het wel gebruiken. Voor

kattenvoer en zo." Maas wilde weg. Het huis stonk nog steeds, maar hij geneerde zich ook voor de situatie waarin Bertha hem had gemanoeuvreerd.

"Dank u wel. Dat is erg vriendelijk. Misschien een volgende keer beter. Ik hoop in elk geval dat u snel van uw allergie af bent."

"Ja, dat zou fijn zijn", probeerde Maas een verstopte neus voor te wenden. Even overwoog hij een keer te niezen, maar dat zou er te dik bovenop liggen, besloot hij.

"Fijn dat u het huis wilt kopen. U weet dat het om het hele pand gaat?"

Weduwe Sabbe-Gortmaker was een breekbare dame. Haar polsen waren nauwelijks dikker dan het bot waarover haar spieren en huid als slappe omhulsels hingen. Ze droeg een set rinkelende gouden armbanden, die ze moest vasthouden om te voorkomen dat ze van haar arm gleden. Haar lange witte haar was opgestoken en werd aan de achterzijde bijeengehouden door een grote zilveren speld. Omdat ze vrijwel blind was, keek ze Maas en Bertha niet aan. Haar ogen zochten in een ver verleden.

"Mijn zoon Jules brengt ons zo meteen een kopje thee met een koekje."

Ze sprak langzaam en zacht, maar articulerend. "U wilt toch thee?"

"Heerlijk", overdreef Maas.

"Het is een prachtig pand, vindt u niet?"

"Het ligt mooi", hield Maas zijn oordeel diplomatiek in het midden. "Maar het is wel verouderd."

De spieren in het gelaat van de weduwe leken zich kort te spannen.

"Verouderd." Ze liet een lange stilte vallen na haar niet waardevrije reactie. "Nou ja, verouderd", probeerde Maas het overlegklimaat vruchtbaar te houden, "er moet gewoon hier en daar iets aan gebeuren. Zoals in elk huis."

"Mijn man heeft het huis voor de oorlog gekocht", vervolgde de weduwe, uiterlijk onverstoord. "Het was zijn eerste koophuis. Prachtig vond ik het. Mijn man was een goed zakenman. Maar na zijn overlijden was het veel te groot voor mij."

“U woont hier ook mooi”, leek Bertha een nuttige opmerking.

“Vindt u?” De weduwe draaide haar hoofd langzaam in de richting van het geluid. “Ik zie er zelf zo weinig van.”

De binnenkomst van een kleine corpulente man voorkwam dat Bertha's pijnlijke interventie lang in de lucht bleef hangen.

“Zo, de thee. Zal ik het hier neerzetten, moeder?”

Jules had de kamer betreden met een zilveren blad voor zijn buik, waarop een theekan, vier koppen en schotels, een zilveren met melk gevulde kan, een schaal suikerklontjes en een identieke schaal met bokkenpootjes stonden.

“Wedgwood”, fluisterde Bertha vanachter haar hand toen Jules de kamer had verlaten om de vergeten lepeltjes te halen. “Hartstikke sjiek.”

“Zo, daar ben ik weer. Jullie pakken wel?”

Maas aarzelde of drie klontjes suiker in zijn dampende kop thee niet als onbeschaamdheid zou worden uitgelegd, maar thee met weinig suiker maakte hem onpasselijk.

“Oh, nou ben ik ook nog de suikergrijper vergeten”, ontdekte Jules, en hij legde theatraal zijn linkerhand op zijn voorhoofd. “Vinden jullie het erg om de klontjes met de hand te pakken?”

“We komen net van het badhuis”, veroorloofde Maas zich een voorzichtige grap, “dus ze zijn schoon.”

Jules lachte ongemakkelijk en wees uitnodigend op de schaal bokkenpootjes. “Jullie nemen wel?”

“Heerlijk!” reageerde Maas naar waarheid. En hij boog zich gretig voorover naar het dienblad op de lage tafel.

“Heeft moeder het al gezegd?” besloot Jules ter zake te komen.

“Al gezegd? Wat?” Maas had net een hap van zijn kruimelende koekje genomen en stopte met kauwen. Hij keek de man vragend aan.

“Over het huis. Jullie hebben 35.000 gulden geboden...”

“En uw moeder is daarmee akkoord gegaan”, vulde Maas onzeker aan. “Daarom zitten we hier.”

“Dat begrijp ik”, zei Jules, “maar u ziet hopelijk dat moeder, om het zo te zeggen - vergeef me moeder - niet helemaal thuis is in de zakenwereld?” Naarmate de zin vorderde, veranderde hij van

intonatie en daardoor van een vaststelling in een vraag, maar Jules stelde geen vraag.

“U wilt terugkomen op onze afspraak”, stelde Maas aarzelend vast. “Dat is vervelend, want we hebben al onkosten gemaakt. Voor de taxatie en zo. En we gingen er van uit dat een mondelinge afspraak rechtsgeldig is.”

Maas blufte en deed dat zo overtuigend dat Bertha hem bewonderend aankeek. Jules schoof ongemakkelijk op de klassieke lederen fauteuil waarop hij had plaatsgenomen en zette zijn kopje op de lage tafel. “Uiteraard vergoeden wij de onkosten die u hebt gemaakt. En we bieden u gratis wonen aan tot u iets anders hebt gevonden...”

“Iets anders gevonden?” herhaalde Maas Jules’ woorden. “Wij zijn niet van plan te vertrekken. We wonen naar ons zin.”

“Dat begrijp ik.” Jules verslikte zich in een kruimel van zijn bokkenpootje en excuseerde zich uitgebreid voor de weinig flatteuze uitbarsting van koekdelen. “Het punt is: wij hebben een bod van een zakenrelatie van mij en dat is aanzienlijk hoger dan wat u hebt geboden. Neem me niet kwalijk.”

“Hoeveel is dat dan?” wilde Maas weten.

Jules aarzelde, keek vluchtig naar zijn moeder - die zich al die tijd niet had verroerd - en boog zich samenzweerderig naar Maas en Bertha.

“140.000 gulden”, fluisterde hij en rondde af met een hoofdknik, die zeggen wilde: wij, mannen van de wereld, begrijpen dat de zaak hiermee is afgedaan.

Maas keek opzij, naar Bertha. “Zo’n hoge hypotheek krijgen wij niet rond.”

“Nee”, antwoordde ze kortaf, “daarvoor verdien je te weinig.”

“Ik?” reageerde Maas verbouwereerd, “wat dacht je van ‘wij’?”

“Ik werk alleen tot we kinderen krijgen. Ik word geen werkende moeder. Dat weet je. Dat is niet goed voor de opvoeding”, had Bertha besloten.

Maas keek de man hulpeloos aan, maar er kwam geen reactie.

“Wilt u nog thee?” informeerde de weduwe uit beleefdheid. En Maas begreep het signaal. “Nee hoor, dank u wel. Wij gaan er van door. Er is weinig meer te bespreken, begrijp ik.”

“Mooi”, vond Jules, “dan zal ik mijn zakenpartner zeggen dat de koop doorgaat. En u wens ik veel geluk bij het vinden van een nieuwe woning. Wat spreken we af: u vertrekt... eh, binnen drie maanden?”

Drie maanden, schrok Maas, dat redden we nooit. Maar hij zei niets.

Voor het verlaten van de kamer richtte hij zich tot de weduwe. “Nog bedankt voor de thee, mevrouw.”

“Bedankt voor de thee”, morde de dame misnoegd in zichzelf. “Wat een ongemanierdheid. Dank voor het bezoek. Dat is een passende afscheidsgroet. Dank voor de thee...”

“Wat was er mis met de koekjes?” riep ze hem balorig na. “Zou je daar ook niet voor bedanken?”

Maar haar stem reikte niet tot het eind van de kamer.

“Ik voel me er nooit op mijn gemak.” Met weerzin liep hij de lange, naar ziekte, dood en ellende stinkende gang door. Een kwart eeuw eerder was hij hier geboren, maar dat herinnerde hij zich niet. Wel de incidentele bezoeken aan zieke familieleden. Hij deed het steeds met grote tegenzin. De sfeer, de lucht, de witte jassen, de bedden, de dolende patiënten, wier voortbestaan aan de draad van het verrijdbaar infuus hing, hij vond het verschrikkelijk.

“325, 327, getver, de volgende is het.”

Onbehaaglijk blikte hij via de geopende deur de kamer in. Achterin, bij het raam, voor de gesloten gordijnen, zag hij neef Koos van tante Toos. De patiënt zat rechtop in zijn bed en lachte moeizaam. Om zijn hoofd was een monstrueus verband gewikkeld. Tante Toos zat aan zijn voeteneind, oom Norbert stond gebogen aan een zijkant en hield zich met beide handen vast aan de reling van het bed, alsof hij klaarstond om het als een bobslee op gang te duwen. Koos’ pinnige vrouw Trien zat op een rechte stoel en sprak op fluisterton. Uit haar lichaamstaal was op te maken dat ze zich miskend voelde en haar man daarvan kond wilde doen.

“Hé, wie hebben we dáár!?” begroette oom Norbert hen uitbundig toen hij hun bezorgde gezichten bij de deurpost ontwaarde. Oom Norbert was blij met het bezoek. Hij hoopte dat hun komst

de bedrukte sfeer zou verlichten. “Kom er in, het is niet besmettelijk.” Hij was zijn flauwe grappen niet verleerd en Maas lachte beleefd.

“Dag Koos”, begroette hij zijn neef timide. “Hoe gaat het?”

“Prima”, reageerde neef Koos, het gesprek met zijn vrouw onderbrekend. “De tumor is verwijderd. Binnenkort beginnen de bestralingen. Dan zal het wel minder worden. Leuk dat je er bent.”

“Dit is Bertha, mijn vrouw.”

“Dag Bertha. Aangenaam.” Met een knikje naar zijn moeder: “Ik ben Koos van tante Toos.”

“Wat vreselijk”, vond Bertha, en ze bedoelde zijn ziekte.

“Erg hè? Ik kan er niet over uit.” Tante Toos trok het gesprek moeiteloos naar zich toe. “Maar hij ziet er goed uit, vinden jullie ook niet?”

“Zeker!” jokten Maas en Bertha synchroon knikkend.

“En dat allemaal omdat je dubbel ging zien”, vulde oom Norbert weinig invoelend de technische details in.

Koos knikte afwezig naar zijn bedsprei en Trien inspecteerde haar horloge.

“Dubbel zien?” hoopte Maas op een nadere toelichting.

“Je kreeg toch last met televisiekijken?” Oom Norbert keek zijn zoon vragend aan.

“Dat weet je toch!” eigende Toos zich het gesprek weer toe, “hij zag de ondertiteling dubbel. Zo was het toch Koos?”

“Ja. En hij werd duizelig”, vulde Trien aan. “En hoofdpijnen. Vreselijke hoofdpijnen. Hij gilde het uit van de pijn.”

“Afschuwelijk”, vond Toos.

“Ja, afschuwelijk”, vonden ook Bertha en Maas. “En zo plotseling.”

“Vier maanden geleden begon het, is het niet Koos?”

Omdat Koos was gaan liggen en zijn ogen had gesloten, gaf tante Toos zichzelf antwoord: “Vier maanden geleden werd hij duizelig. We hebben allemaal wel eens hoofdpijn, ja toch? Maar hij had vreselijke pijnen. Hij gilde het soms uit van de pijn. Ja toch, Trien? Hij gilde het toch uit van de pijn?”

“En misselijk”, was Trien bereid bij te dragen aan het medisch bulletin. “Hij was vaak misselijk.”

“Vroeger was hij nooit misselijk”, herinnerde Toos zich. “Ik zei wel eens tegen Norbert: die jongen heeft nóóit wat. En nou dít.”

Maas hoorde aan haar stem dat ze zacht begon te huilen. “Het is niet niks”, zei hij daarom, zonder precies te weten waarom.

“Moet zijn kussen niet wat opgeschud?” suggereerde Bertha, maar Trien legde haar vinger haaks op haar lippen. “Laat hem maar even. Hij zal wel moe zijn. Ik denk dat we beter kunnen vertrekken.”

Maas haalde opgelucht adem. Het verblijf in ziekenhuizen deed hem geen goed. Het afscheid was voor hem het beste deel van het bezoek. Gretig nam hij afscheid van Norbert, Toos en Trien en bij het weggaan beloofde hij neef Koos van tante Toos om snel terug te komen. Ze zouden elkaar nooit meer zien.

Het was een kille herfstavond en de gure wind overviel hem. In gedachten verzonken liep hij naast Bertha door de lange, smalle straat waarlangs het ziekenhuis was gebouwd en waar ooit de hoedenspecialzaak van de ouders van Simon Carmiggelt was gevestigd.

“Vreselijk hè”, sprak hij ontdaan.

“Hij gaat dood”, reageerde Bertha bot. “Met een hersentumor heb je geen kans.”

“Hij is pas 45”, protesteerde Maas, “dan ben je toch sterk genoeg om zoiets te overleven?”

“Een hersentumor overleef je niet”, wist Bertha. “Je kan het een poosje rekken, maar dan is het gebeurd.”

Maas zweeg. Bertha had net zo weinig medische kennis als hij, maar hij kon niet op tegen de stelligheid waarmee zij de dingen beweerde.

“Het begon met duizeligheid, zeiden ze toch?” Maas kneep zijn ogen tot een spleet en probeerde scherp te stellen op het nummerbord van een geparkeerde auto. Hij voelde een lichte hoofdpijn opkomen.

“Weet je”, probeerde hij Bertha’s reactie te peilen, “ik heb ook wel eens het idee dat er iets in mijn hoofd groeit. Een bobbel of zo, die tegen mijn hersenpan drukt, waardoor ik duizelig word. Ik hoor het soms kraken.”

“Dus je denkt dat je ook een hersentumor hebt!” Bertha was stil blijven staan en keek hem verwijtend aan. “Wat ben je toch een hypochonder. Altijd als een ander iets heeft, heb jij het ook. Wees toch eens een vent!”

“Wat ben je aan het doen?”

“Niks bijzonders. Ik neem wat muziek op.”

Maas had geen hoog salaris, maar hij was ook gierig. Dus leende hij langspeelplaten, die hij kopieerde op zijn simpele bandrecorder. Soms kocht hij een plaat, was lang in de weer om het beschermzegel te verwijderen, kopieerde de muziek, bracht het zegel weer aan en retourneerde de plaat met de boodschap dat hij hem vond tegenvallen. Maas was op dat vlak een kruimeldief, een rommelaar en een krent. “Waarom zou ik twintig gulden betalen voor een plaat die ik gratis kan kopiëren?” was zijn rechtvaardiging tegenover Bertha en zichzelf. “Platenmaatschappijen zijn boeven. Je moet twaalf nummers kopen en er zijn er maar drie goed.” Dat hij voor de drie ‘goeie’ muziekstukken ook niet betaalde, liet hij welbewust onvermeld.

“Wat een rare muziek is dat”, vond Bertha misprijzend.

“Vind je? Dat is het *Adagio for strings* van Samuel Barber.”

“Ik vind er niks aan. Kattengejank.”

“Moet je straks eens luisteren. In stereo is het prachtig.”

Zonder te reageren ging ze verder met strijken en volgde met een half oog haar favoriete televisieprogramma *Peyton Place*.

Na de mislukte koop van het huis had hun saai leven zijn loop hernomen. “Mag-ie wat zachter!?” schreeuwde ze boven het geluid uit. Maas had de versterker flink opengedraaid en genoot van zijn muziek. “Ik kan niets horen van de televisie.”

“O sorry”, verontschuldigde Maas zich vals. “Je mag natuurlijk niks missen van dokter Rossi.” Met tegenzin draaide hij de volumeknop dicht. Direct daarna hoorde Bertha hem hartgrondig vloeken. “Gadverdamme. Gádverdámme! Dat gekut altijd! Gadverdamme! Kan ik alles opnieuw doen.”

“Wat is er?” Geschrokken stopte ze met strijken en televisiekijken en kwam op hem toelopen.

“Gadverdamme! Gekut!”

“Wat is er dan?”

“Hij stond de hele tijd op pauze!”

“Wat bedoel je nou?”

“Snáp je dat niet!?! Dan loopt de band niet mee. De LP heeft de hele tijd gedraaid terwijl de bandrecorder op pauze stond. Nou kan ik het opnieuw doen! Gadverdamme!”

“Moet je je daar zo druk om maken?” Verontwaardigd draaide ze zich om. “Dan zet je de plaat toch nog een keer op. Of begrijp ik iets niet?”

“Natuurlijk kan dat”, viel Maas onredelijk uit, “maar dat is toch zonde van de tijd!?! Het afgelopen kwartier was gewoon verloren tijd. Wat er in dat kwartier gebeurde, was helemaal niets. Niets! Begrijp je? De tijd heeft een kwartier stilgestaan.”

“Ik snap niet waar je je zo druk om maakt”, herhaalde Bertha nog maar eens. “Je zet de plaat nog eens op en je zorgt dat de band nu wel meeloopt. Toch geen man overboord?”

“Je begrijpt er niks van hè?” hield Maas vol. “We leven al zo kort en dan gooi ik ook nog eens een kwartier weg, alsof je een verkeerde weg inrijdt en na een kwartier tot de ontdekking komt dat je dezelfde weg terug moet rijden. Je ziet dezelfde dingen en na een half uur sta je op dezelfde plek als waar je vertrok. Zo zinloos, zo zonde van de tijd.”

Maas keek verslagen naar zijn plastic spoelenrecorder. “Klootzak!” foeterde hij op zichzelf. “Stomme klootzak!”

Bertha bekeek het tafereel met onbegrip. Haar sympathie voor Maas was tanende. Op momenten als deze vond ze hem een zielige aansteller, die zich druk maakte om niets en zichzelf niet in de hand hield. Ze snapte sowieso niet waarom muziek zo belangrijk voor hem was. Ze minachtte hem op momenten dat tranen van ontroering over zijn wang gleden. Wat zij zocht in een man was rust, overwicht, kracht en Maas had geen van die kwaliteiten. Hij was een makkelijk van zijn stuk te brengen, instabiele, zwakke man. Aanvankelijk was ze geraakt door zijn aandacht voor haar en ze had hem gebruikt om haar geboortegrond te ontvluchten. Maar nu ze in redelijke armoede op een bovenwoning in een onbeduidende

straat in de stad moest wonen, was haar sympathie voor hem bekoeld. Vaak twijfelde ze er aan of ze de goede keuze had gemaakt, of ze met hem getrouwd wilde blijven en of ze kinderen van hem wilde krijgen. Ze bekeek hem met verachting terwijl hij zuchtend en mompelend de grammfoonplaat voor de tweede keer op de draaitafel legde en zijn vingers neurotisch bij de knoppen van zijn bandrecorder hield. Soms had ze een hekel aan hem, bedacht ze. Fysiek was Maas niet aantrekkelijk en steeds vaker ging ze zich ergeren aan zijn egocentrische optreden, zijn angsten en zijn aanstellerij. Ze vergeleek hem met Beer, de vriend van Klaaske. En Maas kwam niet voordelig uit die vergelijking. Beer had alles wat haar aantrok in een man, Maas had er niets van. Ze voelde een traan opkomen en zette zich fanatiek aan het strijken.

“Waar gaat het over?”

“Zal wel weer over kostenbesparing gaan.”

Er heerste een landerige stemming in de grote vergaderzaal van het nieuwbouwpand van de algemene ambtenarenbond. Er zou een belangrijke mededeling worden gedaan en alle medewerkers waren opgeroepen. Hij had zich plichtsgetrouw gemeld, nerveus over wat hem te wachten stond. Onderzoekend keek hij de ruimte rond en tilde een trage hand op ter begroeting van een bekende. De collega's straalden de vanzelfsprekende arrogantie uit van werkenden die weten dat ze aan de goeie kant van het morele spectrum zitten. Zij bewaakten inkomen, baan zekerheid en prettige arbeidsomstandigheden van hun leden. In ruil daarvoor waren de medewerkers verzekerd van inkomen, baan zekerheid en prettige arbeidsomstandigheden. Daarvoor zorgden de contributiegelden van de leden. Een mechanisme dat zichzelf in stand hield zolang de leden tevreden bleven en de bond netjes met de kas omsprong. Maar het ging fout.

“Beste mensen”, nam voorzitter Kwakkelvanger gedragen het woord, “we hebben jullie bijeengeroepen voor een zorgelijke boodschap.” Hij pauzeerde veelbeduidend, keek van boven zijn halve leesbril de zaal in en zag dat zijn woorden weinig indruk maakten. Daarom verhief hij zijn stem. “In het zestigjarig bestaan van onze

bond is het nog nooit voorgekomen dat we in zulke financiële problemen kwamen dat er ontslagen moesten vallen.”

Het geroezemoes stopte en de medewerkers verlegden hun aandacht van elkaar naar Kwakkelvanger. Maas' blik dwaalde door de ruimte. Het nieuwbouwpand dat ze een jaar eerder met veel festiviteiten hadden betrokken, was prachtig en functioneel. Het interieur zag er strak en modern uit, de buitenzijde trok bepaald de aandacht. De architecten hadden de beste materialen uitgekozen en de ruimten smaakvol ingericht.

Er werd gerookt in de zaal en hij voelde zijn ogen prikken.

“We vrezen een sterke daling van het ledental en voorzien oplopende kosten, waardoor onze begroting voor volgend jaar grote gaten vertoont”, vervolgde Kwakkelvanger.

Laatkomer Jan was op zijn tenen naar binnen geslopen. Hij had plaatsgenomen in de lege stoel naast Maas en fluisterde schamper: “Dalend ledental? Een te duur pand zul je bedoelen.”

Maas keek geschrokken opzij. “Wat bedoel je?”

Jan antwoordde met een verbaasde blik. “Heb je dat niet gehoord dan? De bouwkosten zijn gigantisch uit de hand gelopen. Vier miljoen boven het budget.”

Maas fronste zijn wenkbrauwen en probeerde naar zijn voorzitter te luisteren, maar zijn gedachten dwarrelden.

“...een stringente kostenreductie. Daarnaast ontkomen we er niet aan om afscheid te nemen van een aantal mensen. Dat gaat mij persoonlijk zeer aan het hart...”

“Hypocriet!” fluisterde Jan. “Het interesseert hem geen donder. Het bestuur heeft fouten gemaakt en wij kunnen verrekken.”

“Vertrekken?” verstond Maas.

“Verrekken!” herhaalde Jan, net iets te hard, zodat diverse gezichten in zijn richting draaiden.

“Wil je iets zeggen, Jan?” Voorzitter Kwakkelvanger had het ook opgevangen en keek zijn medewerker bestraffend aan.

“Nee, nee”, wimpelde Jan geschrokken af. “Ik zei tegen Maas dat straks een aantal mensen zal moeten vertrekken.”

“Dat heb je dan goed begrepen”, pakte de voorzitter de draad op. “Er zullen naar schatting dertig mensen moeten vertrekken

om de financiën op orde te krijgen.” Hij pauzeerde nogmaals en keek veelbetekenend naar Maas en Jan.

“Zit je nou te huilen?” fluisterde de stem naast hem.

“Nee joh”, reageerde hij beschaamd. “Die verdomde sigarettenrook prikt in mijn ogen. Daar kan ik niet tegen.”

“Is al bekend om wie dat gaat?” Een assertieve stem in de zaal interrumpeerde de voorzitter.

“Ogenblikje Charles, daar kom ik zo op.”

Maas taxeerde, zoals veel aanwezigen, zijn kansen. Hij was niet de jongste van de afdeling en na hem waren er twee redacteurs aangenomen. Op basis van leeftijd en dienstjaren zou hij dus niet ontslagen worden. Maar hij was niet zo populair bij de leiding van de bond. Eigenlijk kende niemand hem goed. Zijn verlegenheid had hem flink in de weg gezeten. Hij at nooit in de bedrijfskantine en hij was er ook niet bedreven in om ongeraagd de kamer van de voorzitter binnen te lopen. Op basis van zijn onbekendheid zou hij tot de slachtoffers kunnen behoren, vreesde hij.

“... dus om op je vraag antwoord te geven: we noemen nu nog geen namen en we wijzen nog niemand aan. Wat we wel doen is jullie stimuleren om een andere baan te zoeken. Ik weet dat de arbeidsmarkt niet zo goed meer is als de afgelopen jaren, maar we zijn bereid om vertrekkers de helpende hand te bieden.”

“Met geld?”

“Inderdaad Charles. Met geld. Iedereen die zijn baan opzegt, krijgt een premie mee van drie bruto maandsalarissen.”

Drie bruto maandsalarissen. Maas rekende snel. Het was niet veel, maar als hij gauw een andere baan kon vinden, was het wel meegenomen. Hij besloot dat weekend een krant te kopen met veel personeelsadvertenties.

“Dus je gaat opzeggen?”

Bertha reageerde zoals zijn moeder vroeger deed.

“Ik dacht dat je het naar je zin had.”

“Heb ik ook, maar als ik binnen een half jaar opstap, krijg ik een geldbedrag mee. Dat is toch lekker?”

“Ik begrijp je niet hoor. Je ging bij de vakbond werken omdat je mensen wilde helpen en dat gooi je zomaar weg.”

“Wat moet ik bij een bond die zijn eigen mensen op straat zet?” wierp Maas tegen. “Wat heeft het dan voor zin? Dan kan ik net zo goed bij elke willekeurige werkgever gaan werken.”

Ze keek hem meewarig aan. “Je hebt een baan naar je zin, je verdient redelijk en toch wil je weg. Straks gaat het fout en moet ik blijven werken. Wil je dat dan soms? Wil je dat ik blijf werken? Zul je mijn vader horen!”

Hij reageerde niet en zette de televisie aan. In beeld was voorzitter Kwakkelvanger te zien, de man die 's middags dertig banen bij de bond had geschrapt. “Verlies van werkgelegenheid is voor ons onaanvaardbaar”, hoorde Maas hem strijdbaar zeggen tegen een verslaggever. Moedeloos zette hij het toestel uit. “Droplul”, mompelde hij. Toen hij zich omdraaide kraakte er iets in zijn hoofd. Hij voelde een korte snerpande pijn. Als hij niet beter wist zou hij het uitleggen als iets in zijn hoofd dat zich uitrekte en met gemeen scherpe nagels langs de binnenkant van zijn schedel kraste.

“Zullen we hier even stoppen? Heb je tijd voor een kop koffie?”

Maas keek verbaasd opzij. “Hier?”

“Dat maakt toch niet uit?”

“Oké dan.”

In de buitenwijken van de stad hadden Maas en Bertha een nieuwe doorzonwoning gevonden. De aanbieding kwam precies op tijd, want de eigenaar van de bovenwoning bij het Koningsplein was meer dan milde druk gaan uitoefenen om ze uit het pand te krijgen. Op een dag was Maas thuisgekomen en had een annermer aangetroffen in zijn keuken. “Eventjes wat dingetjes opmeten meneer”, had de man zijn aanwezigheid verklaard. “De nieuwe eigenaar wil een moderne keuken laten plaatsen en dat moet netjes gebeuren. Mag ik er even bij?”

Een paar dagen later had de benedenbuurvrouw boos onder aan de trap gestaan omdat er water was gelekt in haar keuken. “Ik ga jullie aanklagen voor de schade”, had ze geschreeuwd. Maar Maas

had nergens een oorzaak van de lekkage kunnen vinden. Het werd, kortom, tijd dat ze zouden verhuizen.

De nieuwe woning was ruim en lag in een nette buurt. “We moesten het maar doen”, had Maas gezegd. “Het zal wel moeten”, had Bertha bits gereageerd.

“Koffie? Of iets anders? Zeg het maar.”

Het was een vreemde gewaarwording. Maas had nog nooit in zijn leven met zijn vader op een terras gezeten. Sinds hij het ouderlijk huis had verlaten was zijn waardering voor Rinus gestegen, maar nu voelde hij een bijna hartelijke band met zijn ouder wordende vader. De hele dag had hij hem geholpen met gaten boren en gordijnrails ophangen en dat had al prettig aangevoeld. Nu zaten ze als gelijken op een terras in de late middagzon. Als vrienden bijna.

“Een cola dan.”

“Mevrouw! Een cola en voor mij... doe maar een jonge.”

“Een jongen...?”

“Jenever.”

“O, u bedoelt een borrel.”

“Wat een stomme trut”, vond Maas.

Vader Rinus keek hem geamuseerd aan. “Leven en laten leven, jongen.”

Zo kende hij zijn vader niet.

“De Bond Zonder Naam. Spreuk van de maand.”

“Mooie spreuk”, vond Maas, glimlachend. De zon zorgde voor een behaaglijke temperatuur.

“Bedankt voor de hulp.”

“Graag gedaan. Ben je blij met je huis?”

“Ja, best wel. Het is een hele verbetering ten opzichte van die bovenwoning. Er liepen steeds meer muizen.”

“Waarom hebben jullie geen kat genomen?”

“Dat is een heel verhaal. Nee sorry, de cola is voor mij, de borrel voor mijn vader.”

Rinus bekeek het tafereel geamuseerd. “Leven en laten leven, jongen. Leven en laten leven.”

“Grote God! Twéé dingen onthouden!”

“Maak je niet druk. Prut! Op je nieuwe huis.”

“Ja, proost. En nogmaals bedankt.”

“Zo, dat smaakt goed na een dag hard werken.”

“Zeg dat wel.”

“Hoe is het nou met je werk?”

“Ik heb gesolliciteerd bij de VVM.”

“De wát?”

“De VVM. Machinefabrieken, bruggenbouwers, scheepswer-
ven en zo.”

“Als wat?”

“Ik wil nog steeds onderzoeksjournalist worden, pa, en ze zoe-
ken iemand voor het vakblad.”

“Ik dacht dat je bij de vakbeweging was gaan werken om on-
recht aan de kaak te stellen. Onder welk onrecht gaan metaalboe-
ren gebukt?”

“De vakbeweging bestaat uit hypocrieten. Er moeten dertig
mensen uit omdat het bestuur de kosten van de nieuwbouw uit de
hand heeft laten lopen.”

“Zo. Succes. Weet je wat een faustiaans pact is?”

“Geen idee. Hoezo?”

“Laat maar. Kom je misschien nog wel achter.”

“Dat ik mijn principes verloochen, of zo?”

“Zoiets. Maar we moeten allemaal de huur betalen.”

“Best lekker weer nog.”

“Heerlijk, zo uit de wind.”

Rinus en Maas waren niet gewend met elkaar te praten en de
conversatie verliep stroef. Maar ze waren van goeden wille.

“Komt Bertha je niet helpen?”

“Die moet strijken.”

“Strijken?”

“En ze heeft last van haar rug.”

“Vervelend.”

“Ach.”

“Smaakt de cola?”

“Prima. Lekker. En de borrel?”

“Goed. Ik neem er zo nog een. Wil jij niet iets sterkers?”

“Ik ben niet zo’n drinker. Ik kan er niet goed tegen.”

“Nog een cola dan?”

“Lekker.”

“Mevrouw!”

Het was niet de start van een sprankelende dialoog, maar voor het eerst in zijn leven voelde Maas zich verbonden met zijn vader. Hij zag hem ontspannen in de zon zitten, tevreden nippend aan zijn jonge borrel en hij genoot van het beeld. Hij was nog altijd mager, maar niet meer zo nerveus. Hij leek mild en bedachtzaam geworden, zijn ogen vluchtten niet meer doorlopend voor visueel contact. Maas wilde hem van alles vragen, maar hij vond de woorden niet.

“Heerlijk, die zon”, zei hij daarom nog maar eens, overbodig.

“Ja lekker.” Rinus knikte er tevreden bij en nam een nieuwe slok uit zijn kelkje.

“Ik heb wel eens twijfels over mijn huwelijk.” Het was er uit voor Maas er erg in had, maar Rinus keek hem spottend aan. “Wie niet?”

“Wat?”

“Wie niet? Wie twijfelt er niet af en toe aan de juistheid van zijn stappen? Dacht je dat ik nooit getwijfeld heb?”

Maas zweeg beschroomd.

“Je moeder is niet de makkelijkste vrouw.”

“Voor mij niet. Dat klopt. Maar ik dacht dat jullie het samen wel konden vinden.”

“Dacht je dat?” schamperde Rinus, “dacht je dat werkelijk? Dan heb je niet goed opgelet. Ik was haar zekerheid. Haar eten, haar dak boven het hoofd, haar beschermer, al weet ik niet waartegen ik haar zou moeten beschermen. Maar meer dan dat was ik niet.”

De vierde borrel ontnam hem zijn laatste remmingen.

“Wil jij nog een vertering?”

“Maar jullie hebben toch ooit iets om elkaar gegeven?” veronderstelde Maas, zonder op de vraag in te gaan. “Anders begin je toch geen relatie, dan trouw je toch niet en dan zet je toch geen kinderen op de wereld?”

Rinus leegde grimmig zijn glas. In één korte, felle teug.

“Ach, wat is om iemand geven”, sprak hij afwezig tot het lege glas in zijn hand. “Misschien vond ze me in het begin wel aardig. Ik gaf haar aandacht en ze kon tegen haar zussen zeggen dat ze ook een vrijer had.”

Met een harde tik zette hij zijn glas op de terrastafel, haalde ferm zijn neus op en keek naar een onzichtbare verte.

“Heb jij van haar gehouden?” Maas schrok. Het was de eerste keer dat hij zijn vader met ‘jij’ aansprak. Maar Rinus leek het niet op te merken.

“Ik vond haar leuk. Een vlot ding. Maar ik zag ook verdriet in haar ogen en dat wilde ik wegnemen.”

“Is dat gelukt?” Maas wist het antwoord al.

“Ik ben bang van niet. Ze is snel na ons huwelijk verzuurd. Ik weet ook niet hoe dat kwam.” Zijn ogen zochten vergeefs naar houvast.

“Ze dacht misschien dat je de prins op het witte paard was”, veronderstelde Maas, “maar daarvan zijn er niet zo veel.”

“Ze zocht geluk, zoals iedereen. En ik bracht het haar niet.” Rinus oordeelde streng over zichzelf. “Ik kon niet in de schaduw van haar vader staan, ik was geen charmeur, ik zette haar niet op een troon. Ik werkte hard om ons een goed leven te bezorgen, maar ’s avonds was ik moe. Opgebrand. Je moeder vond dat ze na de geboorte van Abe niet meer hoefde te werken. Ze had genoeg aan het huishouden, zei ze. Dat betekende dat ik voor alles opdraaide. Ik heb in het begin veel moeten overwerken.”

“Jullie hebben kinderen gemaakt”, probeerde Maas voorzichtig, “dan hou je toch van elkaar?”

Rinus antwoordde niet direct. Zijn blik dwaalde over het lege terras. Aangetaast door vier glazen jonge jenever, die hij haastig had weggedronken, was zijn beoordelingsvermogen verminderd.

“Kinderen gemaakt? Dat was een automatisme. Het hoorde erbij, iedereen deed het”, keek hij in zijn lege glas. “Houden van...”, mompelde hij, beschaamd wegstarend. “Ik had geen hekel aan haar... In het begin zeker niet.”

De stilte hield lang aan. Uiteindelijk durfde Maas. “Dus ik was een ongelukje”, stelde hij vast.

“Mooie term”, vond Rinus. Het klonk of hij de vraag had voelen aankomen. “Ongelukje.”

“Maar daar komt het toch op neer?” drong Maas aan.

Rinus draaide zijn hoofd in zijn richting, maar zijn ogen meden de confrontatie.

“Een ongelukje is de onbedoelde uitkomst van een vrijpartij tussen een man en een vrouw die om elkaar geven. Ze hebben niet de bedoeling om een kind te maken, maar tot hun verrassing wordt de vrouw toch zwanger. Dat noem ik een ongelukje. Niet als je...”

“Als je wat?”

“Je moeder en ik, wij hadden niets meer met elkaar toen jij geboren werd. Of beter gezegd: je moeder haatte mij. Ik heb haar nooit gehaat, denk ik. Maar ik begreep haar niet en zij zal mij niet begrepen hebben. Ze nam het mij kwalijk.”

“Zonde van de tijd”, mompelde Maas.

“Wat?”

“Zonde van de tijd”, herhaalde hij, luider. “Dat heb ik vaker horen zeggen.”

“Wat is zonde van de tijd?” wilde Rinus weten. “Dat ik met een vrouw leef die me haat en dat ik wacht op de dag dat de goeie God me komt halen? Ik denk niet dat ik de enige ben die zo leeft.”

“Dat ook”, reageerde Maas verontwaardigd. “Maar wat dacht je van mij? Ik ben onbedoeld verwekt. Jullie gaven niks om mij. Ik liep alleen maar in de weg. Dat is zonde van de tijd, ik ben zonde van de tijd. Er is niets, stilte, dan kom ik door een vrijpartij van twee mensen die niet van elkaar houden, op de wereld, ik loop er een poosje in de weg en dan is er weer niets. Stilte. Dan is het toch zonde van de tijd dat ik er ben? Ik ben een lucifer die kort een donkere kamer verlicht. Duisternis, rats, een lichtflits, een zielig vlammetje, een rookpluimpje, duisternis. Alleen maar omdat jij een dronken bui had en ma je niet kon tegenhouden. Voor de lieve vrede of God weet wat.”

Rinus reageerde niet. Zijn ogen stelden scherp op het gat in het midden van de tafel, waarin op zonnige middagen een parasol werd gestoken. Vader en zoon, lege glazen op de tafel tussen hen in, zwijgend op een leeg terras in de ondergaande zon.

“Oordeelt niet, opdat ge niet geoordeeld worde”, citeerde Maas de spreuk van de Bond zonder naam, die hij lang naast de klok had zien liggen. Hij zei het zomaar. Om iets te zeggen.

“Wilt u nog iets drinken?” kwam de serveerster opgelegd vriendelijk vragen, want haar dienst zat er op en ze wilde naar huis.

“Nee, dank u”, antwoordde Rinus zonder op te kijken, “het wordt kil, we moeten gaan.”